

NIEUW BATAVIAASCH HANDELSBLAD.

Editie voor Nederland.

HOOFD-BUREAU: Batavia, bij BRUINING & WIJT.

Rotterdam, bij M. WIJT & ZONEN.

VOORWOORDEN,

VOORKOMENDE IN DE GEWONE EDITIE VAN HET

Nieuw Bataviaasch Handelsblad.

FEITEN TEGENOVER SOFISMEN.

I.

In deze gewesten en aan gene zijde van den oceaan, in geschriften van regeering en in verhandelingen van particulieren, in de wetgevende vergadering, in de pers en in genootschappen is de vraag over de mogelijkheid en het bestaan van vrijen arbeid, met meer of minder goede trouw, met meer of minder ingenomenheid, gedurende eene reeks van jaren, zoo dikwijls besproken, zoo dikwerf met warmte en gloed verdedigd en betwist, dat men geneigd zou zijn die kwestie als opgelost en uitgemaakt en hare behandeling als een twijfelachtig nut te beschouwen. Toch mogen wij het stilwijgen niet bewaren, als wij, gelijk kortelings, naar aanleiding van het voortreffelijk geschrift van den ingenieur de Bordes, mannen van uitstekend talent hunne pen en zeggingskracht zien aanwenden om door eene scheve voorstelling der feiten, door onjuiste gevolgtrekkingen en valsche argumentatie van uit hunne binnenvertrekken de onwetenden en ongeloovigen, hier en elders, op een dwaalspoor te brengen en hunne meening, misschien hunne overtuiging, ingang te doen vinden.

Zij, die bij iedere gelegenheid deze kwestie met blijkbare voorliefde en onverflauwbaren ijver als een verschillend schotel opdisschen, kunnen in drie cathogorien verdeeld worden.

Tot de eerste groep rekenen wij hen, die zich hier of ginds door studie eenige kennis omtrent den toestand onze kolonien hebben eigen gemaakt, maar niet in de gelegenheid waren door eigen aanschouwing de beweringen van hunne mentors op dat gebied aan de werkelijkheid te toetsen. In hunne onmiddellijke nabijheid staan zij, die louter oordeelen naar hetgeen zij in een of ander gedeelte van den archipel en in hun beperkten kring hebben aanschouwd. De eersten dwalen dikwijls ter goeder trouw en voor hen mag toegevendheid ingeroepen worden; de laasten kunnen gevaarlijk worden, omdat zij alleen door hun verblijf in deze kolonie een gezag ontleenen, waardoor zij anderen denkbeelden trachten op te dringen, waarbij zij niet altijd van eerlijke wapenen gebruik maken. Voor deze dient het publiek gewaarschuwd en zij moeten bestreden worden.

In de tweede cathogorie plaatsen wij de grimmige oudgasten, mummieën uit een versleten tijdvak, uit een vergeten verleden, en de verstokte conservatieven, die in stille en ootmoedige bewondering een geliefkoosd stelsel trachten te behouden en te verdedigen. Hun stelselmatige tegenstand bij elke verandering of hervorming heeft menigen maatregel van dadelijk belang en groot nut weerhouden, en legt den wetgever bij goeden wil en ernstig streven nog steeds groote moeilijkheid in den weg.

Voor hun geest zweeft nog de zoogenaamde pressie, die van boven komt, de onmiddellijke invloed en tussenkomst van de hoofden, die zij in hunne verbeelding als een spookgestalte tusschen alle uit te voeren werken zien rondwalen. Hunne herinnering aan het in hun oog nooit genoeg geprezen verleden, aan dien bloeitijd van het op hoog gezag ingevoerde kultuurstelsel, aan den onmisbaren rotting, is nog zoo levendig dat vrije arbeid in hun oog een gruwel, eene onmogelijkheid is. Heerendienst en cultuurstelsel, dat zijn de ware drijfkrachten, onderwijs en ontwikkeling komen later.

Zij vormen nog eene geduchte en in dichte gelederen aaneengesloten partij, die de verdere ontwikkeling van vrijen arbeid, welken zij wegcijferen waar zij de feiten niet kunnen loochenen, wel tijdelijk kan belemmeren, maar niet in staat is tegen den steeds machtigen, vooruitgaanden stroom een duurzamen dam op te richten. Door die partij worden vooruitgang en beschaving met al de hun ten dienste staande middelen tegengewerkt omdat daardoor bij den inlander afkeer en tegenzin voor gedwongen arbeid zullen vermeederen!

Tot de derde cathogorie behooren zij, die zich niet willen overtuigen, die moedwillig blind zijn, de septici. Als men hen de meest frappante bewijzen van vrijen arbeid voor houdt, dan trachten zij door allerlei drogredenen dien te nieeren. Wijst men hen op de op zoo groote schaal beoefende vrije tabakscultuur, zij antwoorden u: wel mogelijk, maar dat is tweede gewas, maar de koffie? Vestigt men hunne aandacht op de duizende bouws woeste gronden, die door geheel vrijen arbeid, zonder eenige tussenkomst van het gouvernement in vruchtbare gronden met rijkdragende koffi-boomen herschapen zijn, dan voeren zij u te gemoet: O, dat is eene andere zaak, maar de suiker? Leidt men hen eene suikerfabriek binnen en toont men hen aan hoe daar alle uitkomsten op de meest schitterende wijze door vrijen arbeid verkregen worden, dan trachten zij u weder uit het veld te slaan door u te wijzen

op eene andere tak van landbouw en nijverheid, die in humane verbeelding hare resultaten alleen dankt aan dwang of voeren: u te gemoet maar toch moet er pressie van de zijde der hoofden zijn. Tegen hen valt het moeilijk te strijden, met hen komt men tot geen vergelijk, zij zijn op politiek gebied, wat de kerkelijken op godsdienstig gebied zijn; zij zweeren bij wat anderen hen geleerd en gepredikt hebben. Men late het aan den tijd over om die onverbeterlijken op den goeden weg te brengen.

Was er iets, bij zooveel wat wij op het gebied van landbouw en nijverheid, bij het uitvoeren van belangrijke en grootsche waterstaatswerken hebben zich voortbrenghen, beter in staat om al die bewierokers van gedwongen arbeid, al die tegenstanders van vrije cultuur op het rechte pad te brengen en bij hen de overtuiging te vestigen dat er geen twijfel kan zijn aan de mogelijkheid en het bestaan van vrijen arbeid, dan het bewijs dat de heer de Bordes ons levert als hij ons levendig en met getrouwheid voor oogen stelt, wat onder zijn toezicht en door zijne volharding hij het leggen van den eersten spoorweg op Java in vrijen arbeid gewrocht is? Mocht men nu niet verwachten dat elke twijfel weggenomen zou zijn, elke tegenspraak opgehouden zou hebben? Toch bleef men ontkennen, toch trachtte men de aangevoerde bewijzen te verzwakken en te vernietigen door de holklinkende en onzinnige phrase: pressie van boven! Arme heer de Bordes, die zich zoo kon laten misleiden en die zoo kortzichtig was ons gedwongen arbeid voor vrijen aan te zien!

Wij laten den bekwamen ingenieur, aan wien Java trots tal van moeilijkheden en velerlei bezwaren grootendeels zijn eersten spoorweg te danken heeft, zelf spreken.

Voorzeker moet de taak, die de heer de Bordes in Indie op zich ging nemen, dubbel zwaar gewogen hebben, omdat hij vóór zijn vertrek, na inlichtingen gevraagd te hebben, in het onzekere verkeerde of hij handen zou vinden om de gemaakte plannen uit te voeren. »Sommigen toch beweerden dat zonder gouvernements-hulp geene vrije (?) arbeiders te verkrijgen zouden zijn, anderen juist het tegendeel, dat zij niet zouden komen, indien ze merkten dat de regering zich er onde bemoeide" (bl. 9). Zeker geen bemoeidigend verschiet voor iemand, die de wetenschap heeft dat hij in ieder geval zijne arbeiders nog tot geschikte werklieden moet vormen. Maar, zegt hij verder: »de ondervinding heeft wij geleerd dat de inneming der regering onnoodig is; want het zal nu wel door niemand kunnen worden tegengesproken, dat de spoorweg bewezen heeft, dat groote werken op Java in vrijen arbeid kunnen worden uitgevoerd. De miljoenen teerling meters grond en de duizenden teerling meters metselwerk van den spoorweg zijn het werk van vrije arbeiders, en bijna geheel van Javanen." »

Noch de inhoud van het geschrift, noch het karakter van den schrijver geven het recht om zijne goede trouw en waarheidsliefde in twijfel te trekken, evenmin doen de aangevoerde feiten en cijfers het vermoeden ontstaan dat hij uit voorliefde en al te groote ingenomenheid met de zaak, eenzijdig in zijn oordeel, partijdig in zijne gevolgtrekkingen geweest is.

»De arbeiders kwamen geheel vrijwillig naar de wer-

ken, geen dwang hoegenaamd is of kon worden gebruikt, om arbeiders te bekomen: allen kwamen of gingen uit vrijen wil. De voorwaarden van den arbeid werden met de arbeiders overeengekomen, zooals in de meest vrije landen van Europa geschiedt." Bij al de aanvallen en critiek, waaraan de heer de B. heeft blootgestaan, »heeft men het op dit punt niet durven doen." Dat volgens zijne getuigenis »de arbeiders niet zonder moeite verkregen zijn", kan bij niemand verwondering wekken, die het karakter en de eigenaardige levenswijze van den Javaan kent. Wij hebben ons bij herhaling, gedurende eene reeks van jaren kunnen overtuigen bij tabak, suiker en koffiecultuur dat de »Javaantjes" wel degelijk kunnen en willen werken, als zij de zekerheid hebben »dat zij het verdiende loon zelven zullen ontvangen, dat zij rechtvaardig behandeld, hunne klachten onderzocht en, indien deze gegrond waren, weggenomen zullen worden.

Wij geven daarvan een voorbeeld en gaan de tabakscultuur stilzwijgend voorbij, omdat er geen twijfel bijna meer bestaat omtrent de meest vrije beoefening van dien tak van landbouw.

Vijfhonderd bouws woeste gronden werden aanvankelijk door 700 à 800 werkbare mannen ontgonnen en met koffie-boomen beplant, later vestigde zich op die plek eene vaste bevolking van ruim 200 huisgezinnen. Het verblijf aldaar is niet aantrekkelijk, gedurende een groot deel van het jaar is men aan veel regen en betrekkelijk lage thermometerstand blootgesteld. Toch wordt op die onderneming met schitterende uitkomsten gewerkt, daar is geen gebrek aan werkrachten, zelfs niet bij eene steeds klimmende productie en moeilijkheid in het vervoeren der koffie. Op de medewerking van europeesche en inlandsche hoofden heeft de ondernemer zich nooit kunnen beroemen, veel meer worstelde hij van af den beginne met kleingeestigen tegenstand; maar de zucht van den Javaan om in zijn onderhoud te voorzien, gevoegd bij de humane en oordeelkundige behandeling van den landheer hebben gemaakt dat men op dit land onder Avelen kan wijzen als de vrucht van vrijen, den meest vrijen arbeid.

Wij zijn dikwijls getuigen geweest, en iedereen, die het binnenland bereist, kan het opmerken, hoe suikercultuur in vrijen arbeid jaarlijks aanzienlijke producten opleveren. Wij herinneren ons nog levendig het volgende feit, tot staving van ons beweerden dat vrije arbeid mogelijk, maar ook door de belanghebbende ondernemers wenschelijk geacht wordt. De door mij bedoelde fabriek was ten gevolge van allerlei omstandigheden in andere handen overgegaan, de nieuw aangestelde administrateur had, door het verloop van de kampongkoelies onder een vroeger beheer, tijdelijk gebrek aan werklieden, zoodat hij zich tot het hoofd van plaatselijk bestuur wendde met het verzoek om hem gouvernementskoelies te verstrekken, ten einde de suikerbereiding van het jaar niet te doen mislukken. Het hoofd van plaatselijk bestuur, wiens tegemoetkoming of medewerking daar, waar het gedwongen arbeid gold, nooit te verkrijgen was, wees den fabrikant op het besluit, waarbij bepaald is dat er geene termen bestaan tot hulpverlening, »ten ware de betrokken fabrikant doe blijken, dat hij alle bestaansbare middelen tot bekoming der benodigde vrije arbeiders heeft aangewend, zonder daarin evenwel om redenen,

onafhankelijk van zijnen wil, te hebben kunnen slagen". De weifelende houding van het hoofd van gewestelijk bestuur, wiens tusschenkomst werd ingeroepen, de stellige weigering van het hoofd van plaatselijk bestuur, niettegenstaande er geene werklieden, koelies, beschikbaar waren, deden den fabrikant dubbele pogingen aanwenden tot het verkrijgen van vrijwillige arbeiders, die na vele moeite en inspanning met een gunstigen uitslag bekroond werden. Na verloop van een jaar en sedert dien tijd heeft hij geen gebrek meer gehad aan werkkrachten en volgens zijne bekenenis, die hij luide uitspreekt, verdienen vrije arbeiders in alle opzichten verreweg de voorkeur boven van bestuurswege verstrekte werklieden; hij zou ze niet meer wenschen of in de fabriek willen toelaten. Zij worden geregeld en goed betaald. Is dat al of niet vrije arbeid? Was hier misschien ook weer pressie van hooger hand?

Groot is het aantal metselaars, timmerlieden, steenbakkers, die bij het bouwen van gouvernement-woningen en waterstaatswerken uitstekende diensten bewijzen. Het zijn lieden, die over geheel Java hun kost door handarbeid kunnen verdienen, zij beoefenen ambachten, die overal goed betaald worden. Zoo heeden de europeesche ambtenaar of het inlandsche hoofd hen tegen hun wil tot zeker werk wilde dwingen of tot een prijs, die hun onvoldoende voorkwam, zij zouden zich morgen aan dien dwang door een tijdig vertrek onttrekken, met de wetenschap dat elders werk te vinden is. Die klasse van werklieden is gelukkig het knellende dwangbuis van gedwongen arbeid ontgroeid.

Keeren wij thans tot den spoorweg terug. Het spreekt van zelve dat er veel geduld en toegewendheid noodig waren om den inlander te oefenen in allerlei zaken, die hem tot nu toe vreemd waren. Dat de inlander nu en dan het werken aan den spoorbaan afwisselde met veldarbeid of afleiding zocht in feesten, mag hem het alteminst verwonderen, die zich rekenschap geeft van het volkskarakter en de natuurlijke neigingen van den Javan. Hij is een kind van den dag, meer nog dan de Westering de speelbal van zijne hartstochten en invallen, hij is, wat hij zijn moet en niet anders zijn kan, het kind van het land, waarin en van de zon, waaronder hij geboren is en leeft, die nooit onderwijs genoot, wien bijna geene zedeleer gepredikt is en die eeuwen lang onder despotisme gebukt ging. Ware hij anders, hij zou ophouden Javaan, Oosterling, te zijn.

Maar bewijst dat nu dat hij niet voor vrijen arbeid geschikt is? Men verliest te veel uit het oog dat zij, die bijv. tot het uitgraven en minder edels werkzaamheden gebruikt werden, voor een groot deel even als bij de westersche, beschaafde volken, de proletariën der inlandsche maatschappij zijn. Een gezeten dessa-man, die zijn aandeel in de opbrengst der sawah-velden heeft, leent zich tot zulk aanhoudend en afmattend werk niet; maar het is de fluctueerende bevolking van Java, die niet minder dan $3\frac{1}{2}$ millioen zielen bedraagt, die werk zoekt, waar zij het meent te kunnen vinden. Zelfs in Europa heeft men bij groote werken met moeilijkheden te kampen. De heer de B. zegt: "kleine omstandigheden zijn dikwijls de oorzaken van de voorkeur voor de eens plaats boven de andere, die ook hier te lande (Nederland) bij de arbeiders bestaat, maar waar-

over deze meest altijd moeten heenstappen om aan den kost te komen." Hier valt het den inlandschen werkmán minder moeilijk aan den kost te komen, hij leeft van een weinig rijst en onrijpe vruchten, bij hem dringt de nood dus minder om te arbeiden, bij hem werken die drijfveeren niet. Maar zoo een sterken afkeer hebben zij van *gedwongen* arbeid dat zij veel liever op de andere sectien werken wilden; ook omdat zij vreesden diensten op dat land (4de sectie) te moeten verrigten, waartoe de handelingen van kleine inlandsche hoofden, die waarschijnlijk te veel ijver hadden, aanleiding hebben gegeven." Kan men hieruit een bewijs putten dat zij tegen *vrijen* arbeid gekant zijn? Zij verlieten wel de eene sectie, niet om zich geheel aan den arbeid te onttrekken, maar om terug te keeren bij eene andere, waar geen vrees bestond voor dwang.

Zoo er al pressie bestond, wat wij ontkennen, werd die dan gewillig door de bevolking gedragen? Als er werkelijk pressie met eenig gunstig gevolg was uitgeoefend, zou de heer de B. zich dan zoo beklagen over de vele teleurstellingen en moeite, die hij ondervonden heeft om te allen tijde geschikte en genoegzame werklieden te vinden en bij elkander te houden?

Van geen geringe beteekenis is het, als de heer de B. er voor uit kan komen dat hij "in den laatsten tijd vele honderden Javanen had, die jaren aan den spoorweg hebben gewerkt en goede werklieden zijn geworden. Het waren grootendeels mannen, die geene sawahs (rijstvelden) bezitten, losse arbeiders", enz.

Bijzonder gunstig is het oordeel over het gedrag van die arbeiders: "zij zijn, wat hun gedrag aangaat, voor de opzigtgehebbenden zeer gemakkelijk werkvolk. Bijna nooit hoort men twisten, zij zijn zuinig, nooit dronken, gewillig en over het algemeen trouw voor hen, die ze goed behandelen." Als zijne werklieden gedwongen waren geworden, zou die getuigenis minder gunstig geweest zijn. Waarlijk, hij, die "met meer dan 8000 à 9000 Javanen te gelijker tijd gewerkt heeft", mag wel als eene autoriteit aangemerkt worden, en zoo er nog iets noodig was om de uitvoerbaarheid van groote werken van velerlei aard, door vrijen arbeid tot stand gekomen, te bewijzen dan moeten daartoe de genoemde hoedanigheden en geschiktheid van den Javaanschen werkmán in ruime mate bijdragen.

Ons bestek gedooft niet dat wij bij alles stil blijven staan, wat ons in die brochure belangrijk en wetenswaardig voorkomt, wij zouden dan schier het geheel moeten afschrijven.

Ofschoon wij dit voor ons betoog minder noodig hebben, zoo willen we nog voor een oogenblik de aandacht vestigen op hetgeen de heer de B. over de chineesche arbeiders, die voor een gedeelte door een deskundige aangeworven zijn, aanvoert. Zijn oordeel is verre van gunstig; want "met de Chineezers is niet verkregen, wat velen daarvan verwachtten en wat zij bij andere spoorwegen verrigt hebben." Zoo lang zij niet bij vele duizenden zijn ingevoerd, zijn zij niet bij groote werken op Java met voordeel te gebruiken.

Hunne landgenooten, die in den regel door handel en nijverheid den kost verdienen en waarvan sommigen rijk zijn geworden, maken een klein gedeelte van de bewoners van het sterk bevolkte Java uit. De Chinees,

handelaar in zijn hart, aangelokt door het voorbeeld zijner landgenooten, tracht zoo spoedig mogelijk rijk te worden en meent dat de handel daartoe een beter en zekerder middel is dan het zware werk aan een spoorweg. Zij beginnen met eenige onaanzienlijke koop- of oetwaren rond te venten en velen hunner weten zich door ijver, slimheid, wijskracht en overleg er boven op te werken en worden vermogende lieden.

Indien men bij groote werken er in slaagt een niet onaanzienlijk getal Chineezen bij elkander te brengen en te houden, dan kan veel tot stand gebracht worden. Men herinnere zich slechts wat voordeel men in Californie bij den aanleg van den Pacific-railway uit hunnen arbeid getrokken heeft en hoe daar duizenden zijn aangevoerd om die grootsche onderneming in het leven te roepen en te voltooien. Voor een al te grooten aanvoer in deze gewesten bestaan een aantal bezwaren, die wij thans, door plaatsruimte gebonden en als minder met ons onderwerp in verband staande, niet kunnen aantonen. Zij mogen meer ontwikkeld zijn dan de inlanders en geschikt om in een tropisch klimaat hard te werken, zij mogen door hun lichamelijke krachten en bevattelijkheid voor den vrijwilligen arbeid een niet te versmaden steun zijn, zij mogen alle eigenschappen hebben «om een overheerschend ras in die landen (Indie) te worden», wij hopen van harte voor het welzijn dezer kolonie, voor de welvaart en de rust van den Javaan, dat het tijdstip nog verre is, waarop de knellende band en het ijzeren juk van Chineesche overheersching het Nederlandsch gezag zal balanceeren. Een volk, dat de incarnatie is van dierlijke hartstochten, zinnelijkheid en ijskoud eigenbelang kan, trots alle andere goede eigenschappen, niet bestemd zijn om den achterlijken en onontwikkelden Javaan uit zijnen kindschen en onmondigen staat op te richten.

Ten slotte nog een paar opmerkingen. Is er voorheen en door het gouvernement en door particulieren wel veel gedaan om bij den inlander neiging tot vrijen arbeid op te wekken? Waren de pogingen ernstig en oordeelkundig om hen met het denkbeeld van vrijen arbeid te verzoenen? Moesten zij niet en moeten ze niet nog zooveel nutteloos en onbetaald of slecht betaald werk verrichten, dat hun de lust tot werken totaal begeeft?

Wat lezen wij zelfs in het werkje van den heer de B.? «Voor eenige jaren, zegt hij, werd er besloten een weg van Solo naar Poerwodadie aan te leggen. Hij was reeds gedeeltelijk gereed, toen het bestuur van oorlog daartegen opkwam, zoo men zegt», enz. Het werk, gaat hij een paar regels lager voort, werd daarom gestaakt en de weg, zoo ver die gereed was, vernield». Zoo had dan een gouvernement beschikt over de vrijheid, den tijd en de krachten van een aantal werkbare mannen, aan veldarbeid en andere bedrijven onttrokken, om een plan uit te voeren, dat of te voren niet behoorlijk overwogen of te lichtzinnig ondernomen of te voorbarig gestaakt werd. Zulke ongehoorde misbruiken bij den aanleg of het onderhoud van wegen en irrigatiewerken behoorden in een niet al te zeer verwijderd tijdperk niet tot de zeldzaamheden. Bij een volk, dat bij andere drukkende heetendiensten en verplichte cultuur, tot dergelijke ongeoorloofde en schandelijke verrichtingen

gedwongen wordt, moet noodwendig de lust tot werken veel meer uitgedoofd dan opgewekt worden. Onwil, lusteloosheid en onverschilligheid moeten de gevolgen zijn van ons al te lang volgehouden dwangstelsel en ondanks al die belemmeringen is er niet alleen in vroegere jaren veel in vrijen arbeid tot stand gebracht, maar ook in onze dagen de eerste spoorweg op Java.

Niettegenstaande ontelbare belemmeringen, onnoemlijke moeilijkheden, barre teleurstellingen, door dichte bosschen, woeste streken, laags afgronden en steilten, in weerwil van werkstaking en geldverlegenheid, zijn in 5½ jaar 108 kilometers, d. i. van Samarang naar Solo, gebouwd, behalve de ruim 6 kilometers lange zijlijnen naar de haven te Samarang en de steengroeven te Tangoeng; terwijl de kilometer spoorweg met zwaren bovenbouw f 86,730 kost, waaronder 30 kilometers bergweg begrepen is. In Engelsch-Indie werden, met ruimte van geld, in 5 jaren 116 kilometers afgewerkt. De kosten van een kilometer spoorweg verschillen aldaar aanmerkelijk; de kilometer (goedkoopste) in Madras komt op f 75,000; terwijl de regering thans zelve spoorwegen bouwt en waarbij de kosten op f 90,000 (de kilometer) worden geraamd.

Wat men nu ook moge afdingen op de verdienste van het werk, op de wijze, waarop het tot stand is gekomen, hoe ook het beheer in Holland veel te wenschen heeft overgelaten, wij gelooven dat geene ernstige en handbare argumenten kunnen bijgebracht en iedere twijfel en verdachtmaking opgeheven worden omtrent het tot stand komen van die lijn door volkomen vrijwilligen arbeid. Wij begrijpen en beamen dan ook ten volste de voldoening, die de heer de B. smaakt, dat onder zijne leiding «het eerste groote werk in het binnenland van Java in geheel vrijen arbeid is tot stand gekomen, voor prijzen, die niet hooger, en in tijden, die niet langer zijn dan dit eiders is geschied».

Willen wij door dit betoog nu zeggen, dat met een tooverslag ook de gouvernements suikerkultuur in geheel vrijen arbeid te drijven is? Neen, dan moest niet een toestand aanwezig zijn, die zoovele belemmeringen aan den landbouwer op Java in den weg legt, zoodat overal werkelijk vrijwilligen arbeid alleen zal plaats vinden, wanneer sommige gewichtige hervormingen in het leven treden, wanneer nieuwe bronnen van bestaan geopend, hinderpalen uit den weg geruimd en volkswelvaart bevorderd worden. Maar zooveel is zeker, dat geen werk meer aanhoudenden en gezetten arbeid vordert dan aanleg van spoorwegen. Daarom juist klonk ons het argument zoo vreemd in de ooren, dat men de kwestie van den spoorweg naar den suikertuin verplaatste en tegenover feiten het onbewezen beweren stelde: pressie van boven! Dergelijke uitvluchten bewijzen dat met den dag de onmacht van de behouders grooter wordt om hunne versleten argumenten vol te houden.

Z.

HOE INDIE GEREGERD MOET WORDEN.

Ons program.

1.

Bestaat er reden om de oogen onafgewend op Europa te vestigen en ons niet met eigene belangen

bezig te houden, dan voor zoover zij zich bij den dag aan ons opdringen? Het tegendeel is waar. Niemand kan voorzien welke vlammen door den oorlogsfakkelt ontstoken zullen worden. Maar tot dusver is het waarschijnlijk dat de tijdsomstandigheden slechts geringen invloed op Nederlandsch-Indie zullen uitoefenen.

Een onzer vrienden, een man van werkelijk liberale begrippen, schreef een tijd geleden: „De agrarische en suikerwetten zijn aangenomen en zullen zekerheid geven aan het kapitaal in Indie; de heer de Waal ga rustig voort maatregelen tot uitvoering van die wetten te beramen; hij stelde de heerediensten afkoopbaar en regele de heffing der landrente; dan is de koloniale kwestie opgelost; groote stappen zijn op dien weg gedaan.”

Zonderlinge illusie!

Velen in het moederland deelen nogtans in die meening

Indien deze zienswijze juist ware, zouden dan de jongst genomen maatregelen hier met zoo groote koelheid ontvangen zijn?

De heer de Waal is er in geslaagd de koloniale kwestie eenigermate in Nederland van de baan te schuiven. „Het publiek is — zei onlangs de *Arnhemse Courant*, — een kind dat tanden krijgt, het moet iets hebben om op te bijten.” Het tandenbeentje, dat men het nu in Nederland voorthoudt, is: wijziging van het kiesrecht en kolonisatie; het laatste is een thema, waarover men lang genoeg theoretisch kan schermen.

Maar wordt door zulk eene handelwijze het belang der zaak bevorderd? Het kind put even weinig kracht en voedsel uit het tandenbeentje, waarop men het laat bijten, als Indie uit maatregelen, die vermits kan, dat liberale namen gedurende minstens een tien of vijftien jaar achtervolgers het roer in handen houden, eene zeer onwarschijnlijke gebeurtenis bij het spel der politieke partijen.

De toestand, dien wij hier rondom ons zien, wordt niet door palliatieven en halve maatregelen tot effenheid gebracht.

Indie lijdt aan kwalen, die radicale genezing eischen, als men iets degelijk wil tot stand brengen. Alles kwijnt hier of verkeert in doffe rust, als desorganisatie al niet merkbaar is.

Nauwelijks hadden wij den voet op Java's bodem gezet, toen een der Soerabajasche bladen ons reeds met ongeduld toeriep: waarom geeft ge geen programma?

Zou men er niet de schouders over opgehaald hebben, als iemand, pas uit Europa komende, een volledig regeerings-program had ontwikkeld, zonder door eigen onderzoek de toestanden, die hij door anderen of uit geschriften meende te kennen, naderbij te bezien en aan zijne voorstelling van zaken te toetsen, maar vooral indien hij zich niet eenigen tijd had gegund om de vraag te beantwoorden: zijn de mannen hier te vinden, die mijne denkbeelden kunnen verwezenlijken?

Maak toch de beste wetten en voer ze gebrekkig uit; dan brengt gij niets tot stand. De grondwet van 1815 was zoo onvrijzinnig niet in Nederland. Koning Willem I was evenwel zoo goed als alleenheerscher, want hij zag zich omringd door lijdzame volksvertegenwoordigers.

Vroegere regeerings-reglementen bevatten evenzeer menige milde bepaling als dat van 1854; ja, als men de voorschriften van den heer van den Bosch betreffende verplichte cultuurs leest, dan ademen ook zij een milden geest. Het papier is geduldig. *Ce ne sont pas les idées qui nous font défaut.* De vraag is: zijn *les hommes d'exécution* te vinden?

Op die vraag meen ik thans het antwoord te durven geven.

De maxime van Daendels dat men alleen koloniën heeft om er voordeel van te trekken, is nog steeds de regel, waaraan de overgrootste meerderheid vasthoudt.

Er mogen philantropen zijn, die van eene hoogere roeping van Nederland spreken, in onze eeuw van achterladers, chassépots, mitrailleuses en kruppkanonnen gaan zedeleer en staatkunde wel eens wijd van elkander.

De vraag is echter, onzes inziens, of het niet eene bekrompene en onverstandige staatkunde is, die tegenover Indie gevolgd wordt en die de toekomst aan het heden opoffert.

Die Weltgeschichte ist das Weltgericht.

Ga de annalen van elke overheersching na en gij zult zien dat zij meestal op dezelfde wijze te niet gaat als zij ontstond.

Het is eene anomalie in de geschiedenis, dat een klein volk groote staten overheerscht

Die anomalie kan alleen een tijd duren.

Indien het overheerschende ras van den tijd gebruik wist te maken om door moreele banden zekere éénheid te doen ontstaan, 't zij in taal of wetgeving, of groote materiele belangen wist te behartigen, dan alleen bleven er sporen achter, die onuitwischaar zijn en zullen de betrekkingen voortduren, die tot wederzijdsch voordeel strekken. Zoo is Amerika's handel met Engeland kolossaal geworden, omdat de Unie ontstond.

Eene staatkunde, die alleen bezucht tot grondslag heeft, kan zulke banden niet vlechten.

Toch was zij gedurende eene reeks van jaren bij uitsluiting het doel van de heerschappij der Nederlanders in Indie.

Dat een koopmanslichaam, als de Compagnie, zoo handelde, niets kan minder verwondering wekken.

Maar een gouvernement, dat alle belangen van een deel van den staat onderschikt aan de behoeften van het andere, plukt daarvan de wrangste vruchten. Uitputting is het gevolg. Het kwaad straft zich zelf. Na een tijd moet men van „zelfoeping” spreken. En ongewoon aan matigheid of eenvoud in het staatsbestuur, ziet men een verwoeden strijd ontstaan en knipt men lang met de onmogelijkheid om tot gezonder begrippen terug te keeren.

„Zelfbeperking!” Hoevelen is dat ernst? Zou de heer van Bosse, die elk tekort zooveel mogelijk dekt met overschotten van Indische diensten, in ernst die banier opheffen, als hij den koffieprijs morgen 10 centen zag rijzen?

Neen, de daling van de koffieprijs en de stijgende behoeften van Indie, omdat men ze jarenlang verwaarloosde, roepen daartoe.

Nog één schok of een paar achtereenvolgende minder goede koffieoogsten en de geheele financiële wijs-

heid van de aanbidders der verplichte cultures verdwijnt als kaf voor den wind.

Om tijdelijk een zeker getal miljoenen te verkrijgen, is ontzachtelijk veel kwaad in Indie gesticht.

Aan de ontwikkeling des lands werd niets gedaan.

Eene uitgave van f. 50 per maand voor het onderwijs werd geweigerd, wegens politieke en financiële redenen.

Nu het niet langer zoo goed als vroeger gaat, maar men naar middelen omziet om tot een ander stelsel te geraken, deinst men terug voor de krachtsinspanning, die noodig is om uit den overgangstoestand te geraken. Er zal nog wat water door den Rijn loopen, eer eene inkomsten-belasting tot wet verheven is.

Nederland heeft evenwel recht op een batig slot uit Indie, zegt men, want er is eene staatsschuld en elk deel van den staat moet bijdragen om die te betalen.

De eerste vraag, die een burger zich zou stellen, is deze: hoe kan ik mijne levenswijze zoo inrichten, dat ik mijne schulden kan betalen? Vermeerdering van inkomsten op al zijne bezittingen zal wel het meest afdoende antwoord zijn. Wendt hij zijne beste krachten aan om, ten koste van een deel zijner bezittingen, een ander productief te maken, dan zal niemand dit verstandig noemen.

Ten koste van Indie wordt in den bestaanden toestand alleen het batig slot verkregen.

Hier zijn de behoeften zoo onbegrensd, wil men grootere ontwikkeling zien ontstaan, dat men nog altijd het allernoodigste nalaat om eene bijdrage te vorderen.

Indie moet spoorwegen hebben, wil men eenige hervorming vrucht doen dragen.

Men zorgde voor Nederland en leent daarvoor thans. Wat is het gevolg van dien toestand?

De heer de Waal heeft het duidelijk genoeg gezegd, hoe navel men hem dit mocht hebben geduid.

Weet ge waarom de uitgaven in Indie zoozeer stijgen en toch relatief zoo weinig tot stand komt? Omdat geen ambenaar in Indie zoinig werkt. Was hij overtuigd, dat een overschot op de begrooting ten bate van lang geprojecteerde werken kwam, hij zou met zorg elke cent wegen. Maar thans! Het overblijvende gaat immers in de zinkput.

Is Nederland karig ten opzichte van een of anderen tak van dienst, trekt men te veel aan die zijde; weest verzekerd dat men van hier ook terugtrekt.

Aan die wanverhouding moet een einde komen. Indie moet weten wat het moet opbrengen.

Vraagt men ons: wilt gij, met den heer de Waal, eene vaste bijdrage, dan is ons antwoord: dat is onuitvoerbaar, zoolang de tegenwoordige orde van zaken bestaat.

Een vaste bijdrage is alleen dan mogelijk, zoo men die gedurende een zeker getal jaren vraagt, omdat de financiële toestand van Nederland dat vordert, wanneer de uitgaven en de inkomsten hier vastgesteld worden.

Gesteld dat Nederland tot het bewustzijn gerake, dat het niet langer van den arbeid van den Javaan en Sumatran mag leven; gesteld dat het volksleven meer werkracht verkrijge en men in eigene behoeften wil

voorzien, aangenomen dat de eerste goede stap door den heer van Bosse thans is gedaan; dan is een overgangstijdperk noodig.

Indie behoort steeds de uitgaven te vergoeden, die men voor Indie doet.

Vervolgens kan men de opbrengst van Banka, zoo men wil, afzonderen.

Maar daarbij blijve het.

Telkens een half miljoen minder per jaar eischende, zal men geleidelijk daartoe komen.

Maar men late het overige aan de kolonien. Zij hebben miljoenen noodig om groote werken tot stand te brengen. Zij zijn daartoe niet voldoende. Men zal leeningen moeten sluiten. Eenmaal daardoor productief geworden zal Indie, zoo het werkelijk batige sloten van dienst heeft, gaarne voor het andere deel des Rijks iets dragen.

Thans is dat onmogelijk en een onrecht tevens, want de heer de Waal bewees met cijfers, dat de schulden van Nederland niet voor Indie zijn gemaakt.

II.

Indie wordt slecht geregeerd.

Wie durft dat ontkennen?

Sta een blik rondom u.

De oorlog barstte in Europa uit.

Gesteld dat de kolonien verdedigd moesten worden.

Waar waren voor het leger de achterladers, om een Europeeschen vijand tegen te treden?

Was er sedert lang een plan van defensie ontworpen, dat men had kunnen laten bestudeeren en dus gemakkelijker volgen?

Had Nederland zorg gedragen voor één enkel schip, dat aan de eischen van den tijd beantwoordde, om den vijand eene landing te beletten?

Een energiek legerhoofd kan veel doen.

Maar wat te doen zonder de zekerheid, dat men steunen kan op de trouw der bevolking?

Denk aan Bekassie!

Eene geringe, nietige beweging versterkt de overtuiging, dat wij ons innerlijk zwak gevoelen.

Wat hebben wij dan ook sedert 1816 gedaan, om land en volk te ontwikkelen en aan ons te verbinden? Is ons prestige langzamerhand vermeerdert of gedaald?

Zijn de verplichte cultures en de hecradiensten het middel geweest om Indie en Nederland één te doen worden?

Ja, de eersten zijn, op suiker en koffie na, te niet gegaan. Maar wat is geschied om de particuliere industrie aan te moedigen, opdat zij de reusachtige krachten, die hier in den grond sluimeren, zou kunnen benuttigen? Wat is gedaan om den afvoer van het rijstproduct te vergemakkelijken? De landrente en gemis aan zekerheid van rechten op den grond belemmeren elken vooruitgang.

Van de inlandsche bevolking is geen initiatief te wachten. Zij heeft er door reuwenlange afpersingen en despotisme geene kracht toe. Zij bezit geen kapitaal en geen voldoende besef van het nut van kapitaalvorming. Zij miste goed recht. De stoot moet derhalve door de energie en het kapitaal van Europeanen komen.

Kan dat plaats hebben zonder krachtige hulp van het

bestuur, om hier spoorwegen, wegen, bruggen, havenwerken en meer in het leven te roepen?

Zoolang men in Nederland evenwel opteert wat men krijgen kan; zoolang men in Indie niet weet over welke middelen men kan beschikken, valt er niet aan te denken dat alles met kracht aan te vatten.

De begroting van de uitgaven en inkomsten wordt thans bij de wet vastgesteld.

De een zag daarin een middel om de uitgaven te beperken.

De ander wilde het Indisch bestuur meer initiatief toekennen.

Illusien.

Het hoofddoel was: de verantwoording. Waar blijven echter de rekeningen? Zij zullen nog in jaren niet komen.

Enige meerdere orde in de vormen en vele klachten; ziedaar het resultaat.

Indie moet zijne inkomsten en uitgaven regelen, onder toezicht van het moederland. Alleen dan is verbetering mogelijk.

Daartoe is verandering in het gouvernementeel kaderwerk noodig.

Indie wordt allereerst bestuurd door een Gouverneur-Generaal, met een Raad van Indie.

Indien de Gouverneur-Generaal een man van energie is, kan hij thans veel doen.

Indien de kolonien bestuurd worden door mannen, die er alleen naar streven de goed bezoldigde vijf jaren te zien rondkomen, blijft alles stationair. Het autoritair gezag heeft wijziging noodig.

De Raad van Indie is een klein collegie. Hij behandelt alles geheim. Dat gemis aan openbaarheid, gevoegd bij collegiale handelingen, maakt de werking van den Raad meer na- dan voordeelig. De Raad kan toch niets beletten als de landvoogd dat wil. Maar de Raad van Indie kan ook geen goed stichten door eigen initiatief.

Gesteld dat eene benoeming moet gedaan worden. Een persoon, die weet dat hij verantwoordelijk is voor eene slechte keuze, zal voorzichtig zijn. Maar een collegie draagt geen verantwoordelijkheid. Het patroonaat kan dan ook niet vrij blijven van nepotisme en favoritisme. Het is zoo uitlokkend heden een neef te helpen, als men in een klein collegie vermoedt morgen zijn broeder te kunnen voordragen.

De Raad van Indie is noch zuiver besturend noch louter adviseerend noch wetgevend collegie. Door zijn dubbelzinnig karakter richt hij niets uit.

De Directeuren zijn hoofden van departementen, ministers zonder eenige verantwoordelijkheid. Niet alleen de Raad van Indie, maar ook de Algemeene Secretarie zijn toch trechters, waarin elke zaak gefiltreerd wordt.

Die Algemeene Secretarie is veelal het collegie, dat bestuurt. Dáár wordt al wat residenten en directeuren voorstellen, verwerkt. Van daar dat men er zich overwerkt en alles even langzaam gaat.

De hoofden van gewestelijk bestuur zijn meestal nog gewend aan den goeden ouden sleur. Door ancienniteit opgeklimmen, gevormd in een tijd toen geheel andere begrippen heerschten, jarenlang geslingerd door den strijd der politieke partijen, misschien nog ho-

penae op terugkeer van den goeden ouden tijd, toen de „zinnelijkheid“ der residenten wet was, zijn veien van meening dat het althans hun tijd wel zal uithouden.

Onder het kader ambtenaren telt men tal van bekwaame mannen.

Maar noem de namen van de hoofden van gewestelijk bestuur op Java en ge zult er geen zestal vinden, die op de hoogte van hunne taak zijn. Er zijn, waarvan men de benoeming voor eene onmogelijkheid hield. En toch blijven zij in functie.

Van de buitenbezittingen verneemt men niet minder vreemde zaken.

Kan een raderwerk, dat zóó loopt, goed werken?

Dat het loopt, pleit voor de geaardheid van de volkeren, die wij besturen. Maar de gevolgen zijn niet ver te zoeken.

Men spreke toch niet langer van het prestige van ons gezag.

Ja, in het binnenland buigt alles nog uiterlijk voor den gouden band.

Maar prestige? Neen. Daartoe is te veel gebeurd dat deed zien, dat we niet wisten wat we wilden.

De inlandsche hoofden zijn gebleven wat zij waren, al hebben wij hier en daar iets veranderd. En onder hen staat eene massa, die leeft bij den dag, geen onderwijs heeft genoten, even bijgeloovig als weleer, even zorgeloos en onnadenkend, die zich nog altijd even diep nederbuigt voor den meerdere, omdat zij gevoelt dat de kleine man zoo weinig beteekent. Waar de massa des volks niet bewust is van eigene kracht, is aan geen vooruitgang te denken.

Nog altijd geven toch de heeredienstplicht, de cultuurplicht, het communaal bezit, de politie en het rechtswezen, in een woord de geheele maatschappelijke inrichting eene macht aan elken meerdere in handen, die hij gebreken of misbruiken kan. Er zijn ook verlichte mannen onder de inlandsche hoofden, die geen vooruitgang duchten. Maar de erfelijkheid der regenten maakt dat menigmaal niet de waardigste het gezag verkrijgt. Alleen strikt vasthouden aan verkiezing van dessahoofden, zonder eenigerlei inmenging van hooger bestuur, zou in de gemeente-huishouding verbetering aanbrengen.

Maar de dessahoofden hebben inkomsten verloren en er zijn streken waar men dat door niets vergoed heeft. Hoe wil men dat daar groote zorg voor gemeentebelangen bestaat?

Men zegge niet dat deze schets te donker gekleurd is.

Zie Java, Sumatra, Borneo en de Molukken rond. Nergens is vooruitgang te bespeuren.

Dezelfde dofheid blijft overal heerschen. Nu en dan wordt die centoonigheid alleen afgebroken door het bericht van een opstootje of een opstand. Daarna keert alles tot rustige rust weder.

Is deze Archipel gedoemd om zóó zijn bestaan voort te slepen?

Wat ontbreekt echter meestal? Geld om iets uit te richten en vrijheid van handelen.

III.

Wijlen de heer Olivier, vroeger minister en afge-

vaardigde, Thorbecke's getrouwe vriend, heeft reeds jaren geleden in de Tweede Kamer als de leus van de liberale richting aangegeven, dat »Indie tot zelfregering behoort te worden opgeleid.»

Britsch-Indie wordt in zekerer zin in die richting bestuurd.

Wat geschiedt daarentegen in Nederlandsch-Indie? Steeds zien wij Indie meer en meer in den Haag regeeren en dáár alles tot in de bijzonderheden voorschrijven. Het gevolg daarvan moet zijn, dat het Indisch bestuur alle geestkracht en initiatief verliest.

Zulk een toestand, waarvan alle partijen de schuld dragen, moet noodlottige gevolgen hebben. Wanneer toch omstandigheden geboren worden, dat men in Indie onverwijd zal moeten *handelen* — en wie kan voorzien of ze zich niet elken dag kunnen voordoen? — zal het gouvernementeel raderwerk niet geschikt zijn om snel te werken; daaraan is men ontwend.

Wij willen eene inrichting van het bestuur der koloniën, die het autocratisch gezag van den Gouverneur-Generaal handhaaft. Dat is noodzakelijk. Binnen de perken, door de wet aan te wijzen, moet 's Konings vertegenwoordiger in gewone tijden, zoowel als onder buitengewone omstandigheden, zelfstandig kunnen handelen.

Maar zijne finantieele verantwoordelijkheid moet afgebakend worden. De tegenwoordige verhouding is ongerijmd.

In het moederland moet het opperbestuur er zich toe bepalen groote beginselen vast te stellen en, met de vertegenwoordiging, den gang van zaken te controleren. Dat is de eigenaardige taak, die de grondwetgever van 1848 aan het opperbestuur toedacht. Alleen dan zou de wet regelen, wanneer daaraan »behoefte» bestond.

De wettenmakerij in de Staten-Generaal heeft nog weinig vruchten gedragen.

Uitgewerkte voorstellen lijden somtijds schipbreuk door het spel der politieke partijen en als ten slotte eene of andere kwestie regeling eischt, stelt men nietszeggende bepalingen vast. In elk geval moet de uitvoering in Indie geregeld worden.

Is het nu niet rationeeler den Raad van Indie in een *wetgevenden raad* te herscheppen, die voor de koloniën datgene verordent wat noodig is, terwijl de wetgever in Nederland zich voorbehoudt, even als het Britsche Parlement, in hoogste ressort tusschen beiden te treden, als hij meent dat daaraan »behoefte» besat? Indien het opperbestuur en de Staten-Generaal, even als in Engeland, het oogenblik gekomen achten om, »boven het Indisch bestuur heen, eene beschermende hand over de inlandsche maatschappij uit te strekken,» zooals de heer Fransen van de Putte zich uitdrukte, dan moet steeds de gelegenheid daartoe openstaan. Maar Gladstone erkende sedert lang dat regeeren over Indie in Europa eene onmogelijke verantwoordelijkheid op de Ministers doet drukken.

Een wetgevende raad in Indie zal in het openbaar moeten arbeiden. Geen beter middel is denkbaar om een goed bestuur te verkrijgen, mits de pers vrij zij en zoowel in Indie als tegenover het moederland hare taak kunne vervallen.

Zulk een wetgevend collegie moet samengesteld zijn

uit eenige kundige ambtenaren, die met de onderscheidene landen en volkeren in den Archipel bekend zijn; eenige leden, uit Europa te zenden, opdat telkens versche denkeelden tot den raad toegang krijgen; eenige mannen, praktisch met handel en landbouw bekend, en eindelijk eenige der meest intelligente inlandsche hoofden.

De leden moeten goed bezoldigd worden. Men kan, vooral in Indie, niet vorderen dat iemand zijn tijd aan publieke belangen in de koloniën wijdt, zonder belooning voor den arbeid.

Wij willen geene benoemingen door de vertegenwoordiging, zooals de heer Heldring voorstelde. Daar werkt partijchap.

De Koning benoeme voorloopig de leden van een wetgevenden raad, maar wat de personen reeds in Indie aanwezig betreft, des noods op voordracht van den Gouverneur-Generaal.

Die raad stelle alle verordeningen voor Indie en de begrooting van inkomsten en uitgaven vast.

Dit laatste kan geschieden, zoodra men weet *wat* Indie aan Nederland op te brengen heeft.

Heeft Indie grooter behoeften, dan de inkomsten toelaten te dekken, men zal meer moeten heffen.

Kan men tijdelijk niet in de uitgaven voorzien, dan kenne men Indie het recht toe leeningen te sluiten, die het zelf hebbe af te lossen.

Daartoe zal men immers onvermijdelijk moeten komen om de noodige groote werken uit te voeren.

En dan is de bijdrage aan het moederland, zoolang het die niet kan missen (wij willen toch een tijdperk van overgang), tevens verzekerd.

Zoo handelt men in Britsch-Indie, waar de begrooting mede belast is met de renten en aflossing van het kapitaal aan de aandeelhouders in de voormalige Compagnie en van spoorwegleeningen.

De tijd is toch nabij, dat uitgaven tot voorziening in de behoefte a n aanleg van groote publieke werken ons zoogenaamd batig slot zal overstreffen.

Daar wij verantwoordig van het geldelijk beheer, spoedig en in de ruimste mate verlangden, behoeven wij niet te zeggen.

De directeuren moeten toegang hebben tot den wetgevenden raad. Zij moeten daar voorstellen kunnen doen of gehoord worden.

Elke voordracht tot eene benoeming ga van hen uit en geschiede door den Gouverneur-Generaal, voor zoover de wet die niet aan het opperbestuur opdraagt. Dan zijn bepaalde personen verantwoordelijk voor slechte keuzen.

Residentieraden en gemeentebesturen moeten meer en meer decentralisatie in de hand werken, waar men ze kan vestigen.

De taak van wetgeving en bestuur worde derwijze afgescheiden, dat ieder zijn werkring kenne. Eerst dan is versnelling van den gang van zaken te wachten. Thans volgt alles een sleur.

Men werpt wel eens tegen, dat de Directeuren nu reeds te omvangrijke taak hebben te vervullen en dat de tijd zal ontbreken om deel te nemen aan den arbeid van een wetgevend collegie. Het argument schijnt gegrond. Het algemeen bestuur heeft thans evenwel zoovele lokale belangen te behartigen, dat deze veel tijd

absorbeeren. Verdeel de eigenaardige taak van het bestuur beter en bevorder sneller afdoening van zaken; dan zal men den tijd vinden om alles af te doen.

Als er nieuw leven van boven ontstaat, zullen de ambtenaren medewerken. Wie onbruikbaar is, worde verwijderd. Men overwege niet langer, of men residenten na een zeker aantal dienstjaren al dan niet zal pensionneeren, zooals nu sedert lang geschiedt. Nieuwe begrippen moeten door flinke mannen worden toegepast. Daaraan kan de aanstaande Gouverneur-Generaal veel doen. Maar op den duur moet de gang van het bestuur niet om de vijf jaren door eene al of niet gelukkige keuze in de waagschaal worden gesteld. Niet van één man moet alles afhangen.

Men stelle bovendien de ambtenaren op de buitenbezittingen in positie gelijk met die op Java. Dan zal de ambtenaar zich met liefde wijden aan het bestuur van de bezitting, waarheen men hem zendt en geen dingen naar positiën plaats hebben waarvoor men niet opgeleid is. Men verzekert toch dat de heer Tromp naar Banjermasin werd gezonden, omdat men geen flink resident van de buitenbezittingen daariheen kon zenden, wegens het verschil in tractement, terwijl de heer Tromp aan de andere zijde voor eene benoeming tot resident in aanmerking kwam.

Wat wij wenschen kan geschieden zonder schokken of groote bezwaren.

Wij willen eene voorbereiding tot zelfbestuur, die geleidelijk kan werken.

De bepalingen van de Grondwet van 1848 staan ons niet in den weg.

Maar, heeft men ons wel eens toegevoegd: de personen ontbreken in Indië om zulk een stelsel van bestuur in toepassing te brengen.

Is dat juist?

Zou niet eene der redenen waarom menigeen na zekeren tijd naar Europa terugkeert, als hij een pensioen of eenig vermogen verworven heeft, zijn, dat hij in Indië geenerlei kans ziet om iets van betekenis voor publieke belangen te doen? Ja, velen gaan heen in het belang der kinderen. Maar zal één waarlijk liberaal regeerstelsel niet ten gevolge hebben, dat het Europeesche element versterkt wordt en daardoor de middelen om het onderwijs alhier uit te breiden en te verbeteren, zullen toenemen, zoodat althans de kinderen eerst op later leeftijd naar Europa zullen behoeven te vertrekken, even als de Brit zijn kroost, als het hem mogelijk is, tot voltooiing van de opvoeding naar het vasteland laat reizen, opdat hij andere denkbeelden opdoe dan wanneer hij binnen de insulaire grenzen opgesloten blijft?

Breidt daarenboven het onderwijs onder den inlander allerwege uit en de invloed van kennis en wetenschap zal zich met den tijd ook doen gevoelen onder hen, die in de eerste jaren met de kleinen het meest omgaan.

Wat wij verlangen, zal wel verre van de handen tusschen Indië en Nederland los te maken, ze versterken en vermeerderen.

Wij hebben geene uitvinding gedaan, wanneer wij deze denkbeelden ontwikkelen; zij zijn reeds meer in Nederland geopperd.

Dagelijks komt echter de dringende noodzakelijkheid meer uit om den verwikkelden toestand te verbeteren.

Thans heeft in Nederland het votum over koloniale belangen gevolgen, die alles in verwarring brengen. Telkens loopt men gevaar dat een conflict met één minister ontsta, dat een geheel kabinet doet vallen. In de laatste dagen zou, naar velen meenen, eene verbetering van het bestuur van eene residentie op Java de oorzaak zijn, dat het ministerie zijn ontslag aanbiedt. De details van de koloniale huishouding worden verward met allerlei staatkundige kwestien. Van daar de onmogelijkste toestanden in het constitutioneel leven. Dat zal telkens erger worden.

Het belang van moederland en koloniën eischt dat daarin verandering kome.

Ons plan moet in de naaste toekomst in practijk komen.

Geschiedt dat niet, dan zal men in Nederland leeren, dat elke politieke fout door geld geboet wordt.

In Indië zal men een kwijnend leven voortlepen. Men meene niet dat het toch nog wel lang zóó gaan kan, omdat het tot dusver ging. Er kunnen ongedacht snel toestanden geboren worden, waardoor het nageslacht de vrsag te beantwoorden zal hebben: zijn de Nederlanders van de 19de eeuw het bezit van zóó schoone koloniën waard geweest?

v. L.

DE MINISTERIEELE CRISIS.

Er is een Nemesis op staatkundig terrein. Wie de gebeurtenissen nagaat, kan zich daarvan overtuigen. Het is eene les voor Nederland bij de fouten, die men bij het bestuur van Indië telkens maakt.

De heeren de Waal en mr. P. Mijer ondervinden ten volle, dat men getroffen wordt door de wapens, die men smeedt om zijn doel te bereiken.

Afgaande op de onderstellingen, die men gedurende eene korte afwezigheid in het belang der drukpers gemaakt heeft over de oorzaken van de verwerping van de Indische begrooting voor 1871 door de Eerste Kamer, moet men aannemen, dat de hoofdoorzaak gelegen is in het uittrekken van posten voor uitgaven, waarvan de voorafgaande goedkeuring aan de Staten-Generaal niet was gevraagd.

1865 en 1870 hebben in dat opzicht eenige overeenkomst.

De Minister Franssen van de Putte had, naast de zoogenaamde cultuurwet, de afschaffing van de heere-diënsten, aan de inlandsche hoofden op Java gepresenteerd, ontworpen. Hij wilde de hoofden daarvoor ruimschoots schadeloos stellen.

De heer Sloet van de Beele, de vorige Gouverneur-Generaal, ontving bij brief van 24 October 1865 kennisgeving van den geprojecteerden maatregel, maar met verzoek: „alles zoodanig te regelen dat de hervormingen met 1° Januari 1867 behoorlijk worden uitgevoerd." De Minister gaf uitdrukkelijk „een geheel jaar *ter voorbereiding*," om „alle leemten te ontdekken, gevolgen te voorzien, waarborgen voor den goeden uitslag te stellen"; er was tijd „tot voorafgaand overleg des noods met het opperbestuur."

De heer Sloet kondigde terstond eene verbindende verordening af, later meldende „dat hij moeilijk kon

onderstellen dat het beslist zijn niet als definitief moest beschouwd worden."

Men heeft de voorsgaande afkondiging, die de Staten-Generaal als 't ware voor een *fait accompli* plaatste, later tegen den toenmaligen Minister gericht.

Voor den heer Franssen van de Putte heeft die zaak nogtans geene ernstige gevolgen gehad. Hij viel in den strijd voor eene meer algemeene hervorming, ten gevolge van het spel der partijen en van persoonskwestien in Nederland.

Niemand heeft den toenmaligen Gouverneur-Generaal en den Minister evenwel zoo hard gevallen als de heer de Waal.

Hij sprak in zijne *Aanteekeningen over koloniale onderwerpen* de meening uit, dat de berisping, van 's Konings wege den heer Sloet toegediend, onvoldoende was geweest.

Hij insinueerde in no. IX (*) van die stukjes, dat door niet-officiële aanbevelingen de zaak was «doorgedreven." Er zouden tusschen het Plein en Batavia «particuliere brieven" zijn gewisseld. Zonder bewijs hoegenaamd raapte de historicus *cancons* op, waarvan hij aan het *Dagblad* en de *Javabode* het monopolie had behooren te laten.

Wij durven toch ten stelligste, op grond van mededeelingen van geloofwaardige mannen, die ons vroeger over dit onderwerp spraken, verzekeren, dat de heer Sloet van de Beele, gesteund door het bekende advies van den Raad van Indie, op eigen gezag handelde.

Had de heer Franssen van de Putte de Staten-Generaal voor een *fait accompli* willen plaatsen, dan zou hij niet zóó gehandeld hebben als gebeurd is. Hij zou een paar maanden voor October 1865 alles gereed gemaakt hebben en de kosten op de Indische begrooting van 1865 hebben gebracht, die nog niet door de wet moest of kon worden vastgesteld.

De heer de Waal velde over den heer Sloet het volgende vonnis:

«Hierop, dat de G. G. een daad pleegde die bij het regeringsreglement strafbaar is gesteld. Luidens 1° c in art. 38 is de G. G. strafbaar wanneer hij beschikkingen neemt, waardoor hij wist of weten moest dat voor N. I. verbindende wetten worden geschonden. Nu moge een advocaat beweren, dat, «wanneer men de zaak op de punt van eene naald wil nemen" (blz. 503), de bevoegdheid van den G. G. tot hetgeen de ordonnantie van 5 Jan. verordent niet te bestrijden valt; daardoor wordt het feit niet weggeredeneerd, dat de G. G., die in de inleiding der ordonnantie zelve het onmiddellijk verband der ordonnantie met de verhooging der traktementen erkent, wist of weten moest dat die uitgaaf, de voorwaarde der uitvoerbaarheid van de ordonnantie, krachtens de comptabiliteitwet niet kon geschieden zonder bewilliging der kamers; en evenzeer wist of weten moest, dat door de verkondiging aan den volke van den inhoud der ordonnantie inbreuk werd gemaakt op de vrijheid van beslissing, die der wetgevende macht grondwettig toekwam. Een en ander altoos, zoolang de G. G. geen beroep deed op het

buitengewone geval van urgentie, waarvan in de ordonnantie en de overige stukken geen spraak is.

«De G. G. pleegde alzoo een daad waarvoor straf geëischt kon worden, hetzij van wege den Koning, hetzij van wege de Tweede Kamer (art. 37 reg. regl.).

De heer Mijer, onmiddellijk na den heer Franssen van de Putte optredende, noodzaakt den heer Sloet de afgekondigde ordonnantie te schorsen. Hij verklaart zich in beginsel tegen de zaak, neemt die meening grootendeels weder terug en het conservatieve kabinet eindigt met een halfje toe te staan, dat den heilzamen radicalen maatregel verlamt.

In 1870 denkt noch de heer de Waal noch de heer Mijer aan het gebeurde.

De hervorming van het Preanger-stelsel wordt hier afgekondigd en daarna zijn de fondsen, voor de uitvoering vereischt, aangevraagd.

Die afkondiging had den 13 September jl. plaats. De maatregel zou met 1 Januari 1871 in werking treden.

Op nieuw, even als in 1865, werd de heer van Rees in commissie gesteld, om terstond de uitvoering te regelen. Dat ditmaal de afkondiging der hervorming tegen den wil en den wensch van het opperbestuur plaats had, blijkt uit niets.

Wat derhalve in 1865 tot 1867 scherp gelaakt werd, wordt herhaald.

Maar de waarschijnlijkheid pleit er voor, dat thans de berisping van de zijde van de vertegenwoordiging ernstiger gevolgen heeft gehad.

Indien de heer de Waal, hetgeen onzeker is, om die reden is gevallen, dan zien wij hem van het staatsoneel afstappen door soortgelijke handeling als hem aanleiding gaf zijn voorganger op eene wijze te bestrijden, die, bij het destijds bestaande antagonisme zijne negende *Aanteekening* deed beschouwen als een kaartje, bij den heer Thorbecke gepousseerd, om bij de eventuele vorming van een ministerie in aanmerking te komen.

Wij betreuren de afstreding van den heer de Waal niet.

Er is geen Minister van Kolonien in de laatste jaren geweest, aan wien schooner positie ten deel viel.

Hij had het in zijne macht de koloniale hervorming een grooten stap voorwaarts te laten doen. Het kabinet, waarvan hij deel uitmaakte, was aanvankelijk sterk door de fouten, welke de tegenpartij had begaan. En wat is gechied? De aangenomene wetten dragen den stempel van de zucht, om alles op de lange baan te schuiven en geven Indie prijs aan eene onzekere toekomst. Hetgeen de heer de Waal deed, de hervorming van het Preanger-stelsel, werd hem door het kamerdebat van een vorig jaar afgedwongen.

Die hervorming, hoezeer ook verzwakt door de regeling van den koffieprijs, zou hem evenwel tot eer gestrekt hebben.

Is het toch niets eene vreedzame en nijvere bevolking te ontheffen van opbrengst van belasting *in natura* aan hare hoofden, om ze door eene geregelde belastingheffing te vervangen?

Is het niets eenewonode feodaliteit te vervangen door de zekerheid, dat de arbeider, die voor ons gouvernement koffie plant, zijn loon ontvangt?

Wij staan daarbij thans niet verder stil.

(*) Onze financiële politiek jegens Ned. Indie. Derde gedeelte. De jongste kamerdebatten over de Javaasche heerdiensten 1867.

Het is zeer te bejammeren, dat alweder een conflict tusschen staatsmachten in het moederland dreigt dit alles op losse schroeven te zetten, even als dit vroeger door een strijd tusschen staatslieden in 1866 in zoo menig ander opzicht plaats had.

Zal het toch niet den doodteek aan het prestige van ons gezag geven, als op 1 Januari 1871 aan den Preangerman moet worden gezegd: ja, er komt vooreerst niets van de door u gehoopte en lang gewenschte verandering, want — een constitutioneel vraagstuk in patria is bij de zaak betrokken; gij kunt om *die* reden de beloofde verhooging van den koffieprijz ad / 10 (hem kwam / 13 p. p. toe) niet bekomen!

Zal de Preangerman niet enkel begrijpen, dat het Nederlandsch gezag alweder toegezegde verbeteringen terugneemt?

Indien de gemaakte gissingen grond hebben, drijft men een spel met de belangen van Indie, dat groote gevaren in zich sluit.

De Eerste Kamer had behooren te bedenken, aangenomen dat zij den Minister wilde treffen, dat de gelegenheid weinige weken later openstond.

Thans slaat men met een stok, die op den rug van den Javanen nederkomt. Men wreekt zich bovenal over constitutionele ketterijen op een onschuldige.

Eéne hoop blijft ons over.

Stelt de jongste telegram den toestand juist voor, dan zal reconstructie van het kabinet volgen.

De Eerste Kamer heeft de spoorwegbegrooting en de werken voor het haventje van Harlingen, elk afzonderlijk, onlangs goedgekeurd. Zal zij zich ongelijk worden, als zij de Indische begrooting plus eene wet tot hervorming van het Preanger-stelsel en eene betreffende het contract met de stoomvaart-maatschappij *Nederland* voor zich krijgt?

Heeft zij echter ook den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie willen treffen, dan mist zij direct haar doel. Maar indirect kan wellicht het gebeurde eene andere goede zijde hebben.

Wij behooren niet tot hen, die eene daad van politieken moed van den heer Mijer verwachten en aannemen, dat hij ten gevolge van het votum der Eerste Kamer zou willen aftreden. Eene alles schorsende politiek ligt te veel in zijne geheel eigenaardigheid.

Maar een ministerie, dat thans optreedt, vindt de meest natuurlijke aanleiding in het gebeurde om de overkomst van een nieuwen Gouverneur-Generaal te bespoedigen.

Hebben wij vroeger velerlei redenen van staatkundig belang doen gelden om op de vervanging van mr. P. Mijer aan te dringen, wij behoeven slechts op de jongste benoemingen als van den heer Taets van Amerongen en den heer Tromp, naast zoovele anderen, te wijzen, om gerechtigd te zijn tot de verklaring, dat geheel Indie zal juichen over de benoeming van een nieuwen Gouverneur-Generaal. Zóó mag het niet langer blijven. Onze toestand wordt ondragelijk en onhoudbaar.

Ingezonden Stukken.

Geachte Redacteur!

In de *Java-Bode* van Zaterdag trok *M.* te velde o. a. tegen de benoeming aan een zeeman tot secretaris eener residentie en hekklange daarbij de arme wachtgelden.

Niet alleen *M.*, het geheele ambtenaars-personeel is over die benoeming verontwaardigd, en gevoelt zich diep beleedigd, daar ze geheel buiten den regel geschied is, met voorbijgang van vele verdienstelijke ambtenaren, die duizend maal meer aanspraak daarop hebben zoo door diensttijd als door betoende geschiktheid en in vele andere opzichten, dan de tot secretaris benoemde zeeman.

Immers uit den aard van zijn eigenaardigen werkkring kan van hem die routine en bekendheid met de zeer vele en uitgebreide werkzaamheden van een residentie-kantoor niet verwacht worden, wat van een goed secretaris vereischt wordt.

Maar hiertegen op officiële wijze te protesteren valt natuurlijk niet te denken, en daarom is het zeer goed dat *M.* in deze het initiatief genomen heeft, ten einde degenen, die tot het doen van voordrachten bevoegd zijn, op het hoogst onbillijke van het onderverpelijk feit te wijzen.

Moge ook de Regeering hierop hare bijzondere en welwillende aandacht vestigen, en in den vervolge benoemingen doen meer in overeenstemming met het maatschappelijke standpunt van den betrokken ambtenaar, want het is voorzeker aan geen twiifel onderhevig, dat eene benoeming als de bedoelde aanleiding geeft om den ambtenaar lusteloos en moedeloos te maken, hetgeen wel niet in het belang der dienst is.

Het doel van het schrijven is geenszins om den in deze betrokken persoon, die in de geheele zaak onschuldig is, te kwetsen, maar om met *M.* mede te werken tot welzijn van 's lands dienaren en van de dienst, welke zij presteeren moeten.

BATAVIA, Dec. 1870.

N. O. P.

Batavia.

30 November 1870.

In een extra-bijvoegsel van de *Javasche Courant* komt voor een staat van den invoer der voornaamste katoenen en wollen manufacturen, vervaardigd in landen, bewesten de Kaap de Goede Hoop, te Batavia, Samarang en Soerabaja in de maand October 1870.

De op heden alhier gehouden verpachting van het recht tot den verkoop van opium is mislukt; er werd geen bod gedaan.

Voor Bantam werd als pachtschat / 4055 's maands geboden.

1 December 1870.

Telegram van Kediri.

Afloop amfoenverpachting. Pachter Tau Kok Tong, pachtsom 89,300 's maands, met verplichte verstrekking samen 102,675 gulden 's maands.

Onderwijzers-Vereeniging: „Onderling Hulpbetoon.”
Ultimo November 1870. Batig Saldo . . / 17599,98.

2 December 1870.

Gisteren had in het lokaal van de Handelsvereeniging alhier plaats de veiling van de volgende hoeveelheden gouvernementse suiker:

10,000 pic., ligg. te Cheribon, gem. opbrengst	f 14,71 ³ / ₄
5,000 " " " Tagal, " " "	" 14,41
25,000 " " " Samarang, " " "	" 14,61 ¹ / ₂
50,000 " " " Soerabaja " " "	" 14,67 ³ / ₄
35,000 " " " Pasoeroean " " "	" 14,66 ⁵ / ₇

27,000 pic. No. 20 gemiddeld	f 14,39
40,500 " " 19 " "	" 14,59
23,000 " " 18 " "	" 14,65 ¹ / ₂
8,500 " " 17 " "	" 14,80
2,000 " " 16 " "	" 15,06
8,000 " " 15 " "	" 15,10
12,500 " " 14 " "	" 15,09
500 " " 13 " "	" 15,20

125,000 pic. Gemiddeld f 14,64¹/₂

3 December 1870.

De *Java Contract* bevat een besluit, vaststellende de bepalingen betrekkelijk het crepée- of jachtkruid en het buskruid, hetwelk in de kruidkamer te Koepang (residentie Timor) behoort geborgen te worden.

5 December 1870.

TELEGRAM VAN SOERABAJA.

Bandjermassing staat van beleg, gevecht 25, kapitein Hufeli en luitenant Westenberg gewond vier Europeesche soldaten gesneuveld.

De voortzetting van de onderzoesche telegraaf, welke ons met Britsch-Indie en Europa zal verbinden, sedert Singapore-Pinang, wordt thans tot stand gebracht.

Volgens telegrammen van Singapore is met het leggen van den kabel Zaterdag morgen ten 8 ure een aanvang gemaakt. De kabel zal waarschijnlijk morgen vroegtijdig tot Pinang gelegd zijn.

De afloop van de op heden gehouden veiling van 6009,88 pikols Billiton-tin is als volgt:

Laagste prijs.....	f 72,50
Hoogste "	" 74,25
Gemiddeld.....	" 73,82

6 December 1870.

Volgens nadere berichten van Banjermasin heeft Waukang zich den 25 November jl., des morgens ten half 5 ure met ruim 600 volgelingen voor de hoofdplaats vertoond en een aanval gedaan.

Hij werd door het garnizoen teruggedreven en moest de wijk nemen in de moerassen, ten Noordoosten van Banjermasin. Hij verloor een 60 tal man aan dooden. Daar-entegen sneuvelden 4 Europeanen en werden twee officieren, alsmede een Europeesch soldaat gewond.

Volgens telegram van Soerabaja vertrekken morgen drie compagnieën van daar naar Banjermasin, per *Cores de Vries*.

Het Roode Kruis.

Blijkens opgave, voorkomende in de dagbladen van 28 November 1870, beliepen de **Ontvangsten** tot den 26 te voren

Benevens f 169. — aan nog op te halen inschrijvingen.

Er is sedert ontvangen tot

8 December 1870: f 5,940,63¹/₂

Te zamen f 54,710,44

Aan UITGAVEN:

Geremitteerd aan het Hoofd-

Comité in Nederland f 32,000

Diverse onkosten " 474,05 f 32,474,05

Rest f 22,236,39

Benevens aan nog op te halen inschrijvingen f 141,50

De *Penningsmeester*,

F. J. P. STORM VAN 's GRAVESANDE,

BATAVIA, den 3 December 1870.

7 December 1870.

Bij de verpakting van de kleine middelen voor 1871 in deze residentie, die heden plaats had, is een pachtschat geboden van f 47,340 'sjaars of f 4,455 minder dan in het loopende jaar.

Na de inschrijving van de schepen bij de Factorij der Nederlandsche Handelsmaatschappij alhier, zijn heden ter bevrachting opgenomen de schepen: *Leopold graaf van Limburg Stirum*, van 398 last, ad f 76,39; *Maria*, van 561 last, ad f 77,49, en *Graafstroov*, van 399 last, ad f 77,49, allen naar Rotterdam.

Onder de bijlagen der *Javasche Contract* zal men aantreffen de staten van den in- en uitvoer over zee van rijst en padi op Java, gedurende de eerste zeven maanden van dit jaar. Deze staten zullen in den vervolge geregeld worden medegedeeld.

Van wege het departement van oorlog wordt weder mededeeling gedaan, dat van 9 uitbestedingen van uitvoering of levering van materialen ten behoeve militaire werken, 3 zijn gelukt en 6 mislukt.

Heden morgen zijn te Soerabaja naar Banjermasin ingescheept 3 compagnieën van het 15de bataillon infanterie, met 1 hoofdofficier (majoor), 14 officieren en 354 manschappen.

In den laatsten tijd zijn ons herhaaldelijk mededeelingen gedaan omtrent den staat van zaken in Benkoelen, die alles behalve bevredigend luiden. De onlangs benoemde assistent-resident moet de meest doorslaande bewijzen van een hoogst ongunstige stemming ontvangen hebben en zijne handelingen schijnen een nauwgezet onderzoek te vereischen. Men wil, dat de Regeering besloten heeft haar godane mededeelingen ernstig na te gaan en daarom kunnen ook wij ons voor alsnog van het openbaren van details onthouden.

Heden ontvingen wij onze brieven en dagbladen van Sumatra's Westkust.

In de *Javabode* van 23 Nov. jl. verscheen een bericht van Padang, dat bij den brand, die den 13den de woning van den heer Chatelin aldaar vernield had, de echtgenoot van dien heer en hare zuster verbrand waren.

De redacteur van de *Sumatra C.* beklagt zich zeer ernstig over die mededeeling, daar hoogbejaarde ouders in Europa deze volstrekt onjuiste tijding zullen ontvangen.

De heer G. F. Fritz, van Padang, zendt ons een opstel waarin hij zich bekend stelt als de inzender aan de *Javabode* van een stukje, waarin gezegd werd, dat omnen vermoende

mevr. Chatelin en haar zuster" bij den brand omgekomen waren en dat men derhalve den heer Chatelin opmerkzaam maakte op een meisje" in een der gestichten, dat een niet on aanzienlijke bruidschat bezit.

Hoe de redactie van de *Javabode* dit próza van den heer Fritz als ernst kon opnemen, komt ons onbegrijpelijk voor.

De inzender protesteert dat hij geene kwade bedoeling had en alleen een vijand van den heer Chatelin is. Hij verwijt de *Javabode*, dat men zijn bericht "verminkt" heeft en verkaart niet te hebben vermoed dat de heer Busken Huët zijn stukje splitsen zou. Hij vindt dat niet "euiig".

Zag de heer Fritz in zijn schrijven aan de *Javabode* een *witz*, dan noemen wij het eene *maucaine plaisanterie* van de meest onbehoorlijke soort.

De heer Fritz kan er op rekenen, dat ons blad voor zijne "euien" gesloten is en door onze medewerking geene tranen zullen ontlukt worden. Wij geven aan den inhoud van zijn schrijven alleen publiciteit om anderen voor zulke "euien" te waarschuwen.

Batavia.—Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal is in den voormiddag van den 30sten dazer met gevolg van hier naar Buitenzorg vertrokken.

Krawang.—Gedurende October jl. werden in dit gewest verpleegd 398 poklijders, waarvan 269 herstelden, 16 overleden en op ultimo van die maand nog 113 ziek bleven, tegen 198 op ultimo September te voren.

Men ging steeds voort met het aanweden van pogingen, ter verkrijging van betere stof voor de vaccinatie.

Ojokdakarta.—Volgens de van het inlandsch bestuur ontvangen rapporten werden in October jl. in deze residentie verpleegd 487 poklijders, waarvan 216 herstelden, 30 overleden en 247 op ultimo October onder behandeling b'eren, tegen 276 op ultimo September.

Kediri.—In de a'deelingen Ngromo en Trenggik deden zich gedurende October jl. geene gevallen van pokziekte meer voor.

In de andere gedeelten bagus die ziekte ook af te nemen.

Er kwamen echter nog steeds enkele koortsgevallen voor.

Sidoewo. (September).—De weersgesteldheid was regenachtig. De winden waaiden uit het W. en Z. W.

Het wechtige weder was van nadeeligen invloed op den gezondheids-toestand.

Zelfs onder de tegen noot en wind gebare sekah-besetting, deden zich gevallen voor van keets en buik- en oogenziekte.

De veelvuldige regens waren ook zeer nadeelig voor den landbouw, die dit jaar naar het zich laat aanzien geen gunstig resultaat zal opleveren.

Niet alleen kon het omgekapté hout niet gedroogd worden, maar ging dit hier en daar zelfs tot verrotting over en begon het uit te botten, zodat ook bij het insallen van droog weder de verbranding moeite zal kosten.

De bevolking werd daarom aangespoord tot het aanplanten van aardvruchten en tweede gewassen, ten einde haar bij mislukking van den rijst-oogst voor gebrek te bewaren.

De invoer van rijst bedroeg in September 3051 pikols.

Te Tjoedjong-Pandan kwamen aan 19 vaartuigen, metende 165½ last, en er vertrokken van daar 13 vaartuigen, metende 104½ last.

Aan koopmanschappen en specien werd respectievelijk ingevoerd voor f 51246.36 en f 84100.— en uitgevoerd voor f 188757.80 en f 20000.—, terwijl aan inkomende en uitgaande rechten werd ontvangen f 536.60, of f 3021.29 minder dan gedurende September 1869.

De marktprijzen vooral die van rijst en andere voedingsmiddelen waren stijgende.

De pikol rijst 1ste, 2de en 3de soort kostte respectievelijk f 10.—, f 8.— en f 6.50.

Door den administrateur, directeur van het nijndistrict Manngor, werd op zijne standplaats eene school opgericht, waarop voor zijne kosten reeds aan een 12tal chinische en inlandse kinderen onderwijs werd gegeven.

Water-afdeling van Boreao. [Oktober].—De veten tusschen de Boengon-, Mielang- en Taboen dajaks bleven voortduren; de eersten willen is geene schikking treden.

Van de spanning tusschen de Kantoe- en Batang-Larpar-dajaks werd niets meer verhooren.

De gezondheids-toestand was herrodigens. Alleen op de hoofdplaats en aan het naburig zeestrand deden zich enkele gevallen van pokkus voor, — echter van geen kwaadsinnig karakter. Van de aangetastten was er op ultimo Oktober slechts één bezweken; de overigen herstelden allen.

De pokziekte werd te Pontianak overgebragt door de schoener-Tabaloh Madjid, waarover reeds vroeger werd berigt.

Nadat die schoener zich 20 dagen nabij poeloe Robon had ophouden, verdoonden zich aan loerd geen poklijders meer.

Te Boengoesang brak onder den veestapel van den aannemer Hemmen het miltveur uit. Op ultimo Oktober waren reeds twee beesten aan die ziekte gestorven.

Het weder was over het algemeen bijzonder veranderlijk. Er viel veel regen, die zamen ging met zware winden. De waterstand was dan ook zeer hoog.

Het zeedobbel bedroeg.

	Kojangs.	Pikols.
te Pontianak	18	27½
* Soekadara	3	5
* Sintang	15	8
* Tejan	2	14½
* Mampawa	1	16
* Sambas	15	21
* Singkawang	2	12.

Aan konsumentieergt op tabak werd ontvangen:

te Pontianak f 321 97½

en te Sambas . . . . . 292.—

Handel en scheepvaart waren vrij stil.

Aan ankerschepgebden werd ontvangen:

te Pontianak f 182.62½

* Sambas 54.12½

en te Singkawang . . . . . 74.50.

Het aantal vaartuigen, — zoo overzeesch als inlandsch getuigde, — gedurende October op de verschillende kustplaatsen in dit gewest aangekomen en van daar vertrokken, bedroeg respectievelijk 124 en 140, metende 1076 en 1094 last.

De in- en uitvoer vertegenwoordigden eene waarde van f 240803.— en f 121756.—

De pikol rijst kostte:

te Pontianak f 8.—

* Sambas . . . . . van 8.— tot f 9.—

* Maastricht . . . . . 8.50 . . . . . 9.50

* Sintang . . . . . 5.—

Batavia.—Van gouvernementswege is magtiging verleend om den hoofd-ingenieur der geografische dienst op te dragen het lengte-verschil tusschen Batavia en Singapore te bepalen door middel van den onderzeeschen telegraaf-kabel, welks kosteloos gebruik daartoe door de Britsch-Australische telegraaf-maatschappij welwillend is toegestaan.

Pekalongan.—Gedurende October jl. deden zich in dit gewest nog eenige gevallen van pokken voor.

Van de 89 poklijders herstelden 33, overleed 1, en bleven op ultimo Oktober nog 53 ziek, tegen 52 op ultimo September.

De noodige maatregelen, — afzondering der lijders en het vaccineren en revaccineren — werden roerdturend met de meeste zorg toegepast.

In de afdeling Batang namen de koortsen af.

Gedurende October telde men 141 koortsljders, waarvan 110 herstelden, 1 overleed en op het einde dier maand nog 30 ziek bleven, tegen 80 op ultimo September.

Reabang.—In het district Waroe (afdeeling Reabang) brak in het begin van November eene koorts-epidemie uit, waardoor tot den 15den dier maand 972 personen werden aangetast, waarvan op dien datum 39 hersteld en 72 overleden waren.

Bijkens verdere berigten, loopende tot 19 daarna volgende openbaarde die epidemie zich sedert ook ter hoofdplaats Reabang, alwaar men 308 lijders telde.

Door den civielen geneesheer werden dadelijk de noodige medicijnen aan de bevolking verstrekt, en werden deze o. a. verkrijgbaar gesteld bij de modus (dorpsgeestelijken).

Overigens werden van bestuurswege alle beschikbare middelen tot tegengang der ziekte aangewend.

Sawatra's Westkust.—In dit gouvernement werden den 15den Oktober jl. des voormiddags van den daaropvolgenden dag, te Goeneng-Sitoeli (Nias), in des nacht van 16 op 17 d. a. v. te Aijer-Bangis en in den nacht van 1 op 2 November jl. te Padang schokken van aardbeving gevoeld, welke eenige sekonden aanhielden.

Ternate. (Oktober).—Behalve enkele sporadische gevallen van intermitterende en catarrhale koortsen, was de gezondheids-toestand naar wensch.

In de eerste helft der maand was het drukkend warm en de electrische spanning vrij sterk.

Tegen het laatst der maand viel er van tijd tot tijd regen en werd de dampkring zeer afgekoeld door zware winden.

De opbrengsten van verschillende landsinkomsten bedroegen:

aan hoofdgelden van christenen	/	5—
belasting op arak en andere sterke dranken		166.67 ^a
het slagten van veen		8.42
saguweer		150.83 ^b
amfoen		465.83 ^c
het zegel		26.40
schoolgelden		88.35
port van brieven, enz.		77.61.

Te Ternate kwamen aan 3 en er vertrokken van daar 2 schepen en vaartuigen, de stoomschepen niet medegeroekend.

Van handelsgoederen werd in- en uitgevoerd voor / 22371.— en / 14900.—

De pikol rijst kostte / 9.— de eerste soort, en / 8.— de tweede soort.

In den avond van 6 Oktober werd in deze residentie eene ligte horizontale aardbeving gevoeld, die 10 sekonden aanhield in de richting van N. naar Z.

Menado, (Oktober). — In de straalgebieden van de afdelingen Menado, Kema, Tondano, Amoenang en Belang deden zich eenige koortsegevallen voor.

De weersgesteldheid was afwisselend. In de bovenlanden kenmerkte zij zich door vrij hevige regenbuien nu en dan vergezeld van elektrische verschijnselen.

In de afdeling Tondano was de padi-ogst afgelopen en had hij over het algemeen gunstige resultaten opgeleverd.

Met het verbranden der omgekaptte boomstammen op de landingen en de verdere bewerking der velden werd voortgegaan.

De velden waren bijna overal met miloe beplant en deze zette zelfs op sommige reeds vrucht.

De kintal- en passini-koffijboomen stonden vrij goed, ofschoon door de vele regens vele vruchten verrot waren.

Te Menado en te Kema kwamen aan 33, en er vertrokken van daar 42 schepen en vaartuigen, waarmede respectievelijk voor eene waarde van / 11819.50 en / 329441.75 werd in- en uitgevoerd.

Ter hoofdplaats Menado varieerde de prijs van de rijst van / 5.— tot / 6.— per pikol, en die van de miloe van / 3.50 tot / 4.50 de 1000 stuk.

In den avond van 6 Oktober jl. werd ter hoofdplaats Menado en te Kema, Amoenang, Tondano en Belang een vrij hevige schok van aardbeving gevoeld, welke ongeveer 15 sekonden aanhield in de richting van N. naar Z.

Gorontalo, (September). — Er deden zich hier enkele gevallen van koorts en buikziekte voor.

In de eerste helft der maand vielen er dagelijks zware regens; in de laatste helft heerschte er aanhoudende droogte en waaiden hevige Z. en Z. O. winden.

Op verschillende plaatsen werden sawahs door regen en bandjir beschaadigd.

Na het invallen der droogte verkreeg het gewas een beter aanzien en werd de ogst voortgezet.

Door de regens en overstromingen was eene groote hoeveelheid miloe vernield en veel schade aan de koffij, kapps en andere aanplantingen toegebracht.

In de tweede helft der maand werd de miloe-aanplant weder uitgebeid. In September werd in 's lands pakhuizen te Gorontalo geleverd eene hoeveelheid van 13⁹²/₁₂₅ pikol koffij.

Te Gorontalo kwamen aan 7 en er vertrokken van daar 9 vaartuigen, waarmede respectievelijk werd in- en uitgevoerd voor eene waarde van / 8355.10 en / 9045.50.

Te dieer plaats varieerde de prijs van de rijst van / 5.— tot / 5.—, en die van de miloe van / 4.— tot 5.— den pikol.

(*Jav. Ct.*)

Samarang, 26 Nov. De Bandjirs zijn te Samarang meer permanent dan de Commissie die haar verdrijven moest. Woensdag en Vrijdag avond stonden weer de Pakhuisstraat, Tawang, een gedeelte van het Zeestrand, de Aloon-aloon, enz., enz., onder water; hier en daar tot 1¹/₄ voet boven de belangrijk opgehoogde wegen. Aan parade was natuurlijk niet te denken; eenige herhalingen van de overstroming wacht men natuurlijk af.

Heden morgen konden de prauwen niet naar buiten, omdat er 1 — zegge: één — door den aandrang van volgende prauwen dwars rankte in de goul, en de goul slechts voor één prauw plaats heeft om naar buiten te komen.

In zekere geschiedenis leest men van ganzen die één voor één de brug moesten passeeren; men ziet het, Samarang wint het ook in dat opzicht van Sancho Pancho.

In Augustus 1867 werd een ambtenaar gepensionneerd; in November 1870 — dus veertig maanden later — had hij nog geen cent van zijn pensioen ontvangen! Als verzachtende omstandigheid echter mag misschien aangevoerd worden, dat hij geen Raad van Indië, noch Resident, maar slechts opziener bij de Indigo-cultuur was. Die zijn meer geëoon, honger te lijden!

(*Loc.*)

Open prauwen. Om een maatstaf te leveren voor het vertrouwen in de zeevaardigheid van open prauwen gesteld, biedt men ons het volgende ter plaatsing aan:

Niettegenstaande verleden week een ijzeren gesloten prauw zonk met ± 500 zakken rijst, die later tegen 8 cent per picol op vendutie werd verkocht, wil een Arabier die ± 150 kojangs heeft te lossen, liever 4 gulden betalen voor een gesloten dan / 2,50 voor een der open prauwen, waaraan men onlangs getuigde dat zij den kop zoo goed op de zee houden.

(*Loc.*)

Van den Samarangsch Handelsstand is een adres uitgegaan, om den Gouverneur-Generaal adhaesie te betuigen aan het adres, betreffende de boekhouding der Chineseche kooplieden onlangs uit Batavia aangeboden.

(*Loc.*)

Samarang, 28 Nov. Gister werd den Heer C., kapitein-kwartiermeester hier ter stede, niet minder dan / 4000, waarvan / 2500 aan geld, dat hij in verantwoording had, ontstolen, terwijl hij een uitstapje naar Solo deed.

Het vermoeden valt ook hier weder op eigen bedienden natuurlijk.

Er wordt in Indië veel geklaagd over de menigte van diefstallen; maar waar ter wereld worden de dieven zoo ruimschoots en gemakkelijk in de gelegenheid gesteld tot uitoefening hunner industrie, die daarbij toch reeds, door slechte organisatie der politie als anderszins, zoo weinig tegenwerking ondervindt!

(*Sav. Ct.*)

Samarang, 29 November. Kergister avond werd de kamitoewa der dessa Poero — distrikt Singen lor —, in zijne woning zittende, eensklaps verrast door een geweerkogel, die hem doorschoot. De man werd gister in het stadsverband gebracht en ontliep daar in den avond. Vóór zijn dood echter had hij nog gelegenheid om zijne moordenaars te herkennen, die door de inlandsche politie waren gevat — en in volle helderheid van geest de noodige verklaringen af te leggen.

Het blijkt, dat de verslagene, die tijdens eene ernstige ziekte van den loerah zijner dessa, diens functiën waarnam, zijne plicht met zooveel gestrengheid opvatte, dat een paar schurken bevroed werden, dat als hij eens werkelijk loerah werd, het met hun rijk spoedig zou uit wezen.

Om deze voor hen onaangename vooruitzichten te verijdelen, wisten zij niets beters te doen, dan den kamitoewa van kant te maken!

Die zachtzinnige javanen!

— Er gebeuren in Indië wonderlijke zaken, waarvan men de handen in elkander slaat. Een dergelijke zaak moet dezzer dagen weder voorgevallen zijn.

Men zegt met zekerheid te weten, dat de Resident van D. eene verklaring moet afgegeven hebben, dat de kapitein

der chineezen hier plaats gegoed wordt geacht, om als pachter van een of meer pachtperceelen der amfoen te worden aangénomen, alzoo voor tonnen gouds: terwijl diezelfde kapitein chinees, wiens goederen, nog niet lang geleden, in beslag zijn genomen door den Heer V. O. suikerfabrikant te G. in de residentie M., niet werd goedgekeerd als borg, voor eene schuld van f 14/m.

Wie zal het beter weten omtrent de soliditeit van genoemden kapitein, de resident te D. of de Heer V. O. te M?

Samarang, 30 November. Als een bewijs hoe uitstekend de bepalingen werken, alans worden toegepast, omtrent het door hoofden van gewestelijk bestuur aan pachters van 'slands middelen of aannemers te verstrekken certificaat van goedheid, moge dienen dat alleen binnen het rechtsgebied van den raad van Justicie te Samarang, het bedrag der achterstallige pachten, welke als wanhopig te beschouwen zijn, de kleinigheid belooft van ruim 2 milioen!

Zou ook hierbij niet veelal aan gunstbetoon, betaald of onbetaald, ten koste van 'slands belangen, moeten worden gedacht? *(Sav. Ct.)*

Samarang, 1 December. Uit eene prauw, die goederen uit het stoomschip Singapore naar Samarang zou overvoeren, werden gister uit een kist 10 stuks zwart goed gestolen: de daad schijnt met veel overhaasting te zijn gepleegd, want tegen de gewoonte der prauwdieven in, had men de kist maar niet weder dichtgemaakt, zoodat de diefstal dadelijk aan het licht kwam.

De politie is ijverig in de weer om de dieven te zoeken, die tot heden nog voortvluchtig zijn. *(Sav. Court.)*

Het Roode Kruis. Om eenigzins te kunnen beoordeelen hoe de door de militairen dezer plaats voor genoemde vereniging gestorte gelden zijn verkregen, is het niet kwaad te weten, hoe o. a. bij een der bataillons daarbij te werk is gegaan. De korpakommandant heeft aan de kompanieskommandanten medegedeeld dat het zijn verlangen was, dat door de mindere militairen van zijn bataillon een bijdrage voor het Roode Kruis werd geleyerd, en de eerstvolgende tractementsdag daartoe moest benuttigd worden. De eene kapitein zette natuurlijk, bij de aanzegging, aan de voor ontvangst van tractement aangestreden kompanie, dat dien morgen van de soldij iets kon en mocht gestort worden voor het Roode Kruis, meer klem aan zijn woorden dan de andere, maar over het geheel werd de zaak door hem niet aangebonden, en alle schijn van pressie vermeden, overtuigd als zij zijn dat het soldaten-tractement zeer gering is, en daarvan nog in zooveel behoefden, zeep, tabak etc. moet voorzien worden. De majoor was, wat anders nooit gebeurt, op het uur van soldij-niutbetalen zelf in de kaserna, om de collecte te bewaken maar kon op de opbrengst niet veel influencieren, daar de dienst van soldij-betaling hem niet aangaat. Na afloop der dienst werd de opbrengst der collecte opgemaakt en door de kompanieskommandanten aan den majoor daarvan kennis gegeven.

„t. Is veel te weinig, Heeren, besliste de majoor, dadelijk nog eens collecte houden, en zeg de manschappen aan, dat de gelden tevens bestemd zijn, voor hen zelven, wanneer zij op expeditie zijn, om er tabak, sirie en andere zaken voor te koopen.“

De list werd gehoorzaamd, de zich reeds verspreid hebbende mannen werden nogmaals verzameld, en onder mededeeling eener zeer waarschijnlijke leugen, werden zij nogmaals tot offeren opgeroepen. Na deze tweede storting, die nog ongeveer 50 procent opracht van de eerste, was de majoor te vreden en verliet de kaserna. Het resultaat was dat bedoeld bataillon meer aan het Roode Kruis offerde dan een der andere.

Beschoouwingen behoeven aan dit relaas niet meer toegevoegd te worden, alleen doen wij er nog de vraag bij: o de majoor van bedoeld bataillon ook aan het Roode Kruis heeft geofferd in evenredigheid van hetgeen hij op bovenbeschreven wijze door de Inlandsche soldaten heeft doen offeren? Dezen hebben gemiddeld 3 centen per hoofd gestort, hetgeen van de hen uitbetaald wordende 65 centen tractement ruim $4\frac{1}{2}$ percent is. Naar die rede moet de majoor f 27 hebben gestort. Wij hopen dat het gebeurd is.

(Soer. Hbl.)

Paseroean, 25 Nov. Zaterdag avond den 19den dezer, had op de meisjes kostschool van Mevrouw Wijzman alhier, eene loterij plaats ten voordeele van het Roode Kruis, van handwerken door een 30 tal élèves vervaardigd. Deze loterij was zonder nieten, het lot gesteld op f 2,50 en toch heeft dezelve de betrekkelijk aanzienlijke som van f 170,50 opgebracht, welke heden geremitteerd is.

Moge dit goede voorbeeld op alle andere kostscholen op Java navolging vinden en vele loterijen van dien aard tot een liefdadig doel gemaakt worden. *(Pas. N. en A. Bl.)*

Paseroean, 29 November. Gisteren morgen had alhier in den dalam van den Begent de Amfoenverpachting voor 1871 plaats.

De Luitenant chinees Kwee Sioe Liem is voor f 5000 's maand pachter geworden.

De tegenwoordige pachter Kho Itong betaalt dit jaar f 18,410 's maands.

— Jongstleden Zaterdag ochtend werd in de Heeren-straat alhier huis aan huis door eenen policedienaar onderzoek gedaan, of ergens ook kleedren van bedienden werden vermist, en ten huize van Mevrouw de wed. M. . . . kwam het uit dat de garde-robe van den koetsier, die den vorigen avond op eene lijn in de afwezige manschijn was opgehangen, de wijde wereld was ingegaan, iets waarvan door de huisgenooten nog niets was gemerkt, voor de politie er navraag naar deed.

De zaak was dat de schout S. in het holle van den nacht de ronde doende een madurees had gevonden op het erf van het gouvernementsschoolgebouw, die daar bezig was zijn toilet te maken en zich te kleeden met de pas gestolen kleedingstukken. Waarschijnlijk is hij over het hek geklommen en niets anders vindende, zich verwijderd met het volledig koetsiers-costaum dat hem thans duur zal te staan komen. *(Pas. N. en Adv. bl.)*

Paseroean, 26 November. Een treung geval had dezen morgen plaats op de reede van Paseroean. Een der schepelingen van de *Cornelia Mathilda* had het ongeluk, terwijl hij bezig was met pikschrappen, van de stelling in zee te vallen, met het gevolg dat hij verdronk en men tot dus verre niets van hem teruggevonden had, niettegenstaande alle middelen in 't werk werden gesteld hem te redden.

Eene les voor liefhebbers van zwemmen op Paseroeansche reede, — ook hier vindt men kaailu's en haaijen.

(Hbl. v. P. en O.)

Paseroean, 30 November 1870. Gister avond had in het Sociteits gebouw alhier de trekking plaats der Loterij ten behoeve der Vereniging van het *Roode Kruis*.

De waarlijk franie prijzen deden de goetsters en gevers alle oer aan.

Wij vernemen dat de opbrengst dier Loterij meer dan f 800.— bedraagt.

— De verpachtingen voor 1871, den 28sten en 29sten dezer gehouden, hadden den volgende uitslag:

De Luitenant der Chiruzen Kwee Sioe Lim is pachter geworden voor het recht tot den verkoop van Opium in het klein voor f 5000, — 's maands.

De tegenwoordige pachter Koh Itong betaalt dit jaar f 13,410 — 's maands.

De afloop der zoogenaamde kleine middelen was als volgt:

Slagten van Randevee.

In het Regentschap Pasoeroean . . . 's maands
Tan Sien Ljoe voor . . . f 1405.—

In het Regentschap Bangil Kwee Sik
Tjoen . . . " 641.—

In het Regentschap Malang Kwee Sioe
Ing . . . " 1860.—

Slagten van varkens:

In de geheele Residentie Tja Oe voor . . . " 45.—
Verkoop van Arak enz.

Voor de gehl. Residentie Tan Kiang voor . . . " 310.—

Totaal 's maands f 4261.—
(Hbl. v. P. en O.)

— Voor de vierde in dit jaar te houden Gouvernements Koffie-veiling waren op heden in 's lands pakhuizen te Padang ontvangen:

	Pikols	Katties
Bovenlandsche koffie	37911	73.
Mandheling "	1302	56.
Ankola "	609	36.
Ajjer-Bangies "	524	59.
Painan "	596	72.
	30944	26.
2e Soort	657	56.
(Sum. G.)	31602	52.

GOVERNEMENTS-BESLUITEN, BENOEMINGEN, ENZ.

Civiel Departement.

Ontslagen:

Op verzoek, eervol, uit 's lands dienst, de klerk bij het departement van financiën J. van der Veen.

Benoemd:

Tot derden kommissie bij de algemeene rekenkamer, de klerk bij het kollegie A. M. Varkvisser.

Door den Resident van Rionw

Is Ontslagen:

Wegens vertrek, eervol, als lid van de plaatselijke schoolkommissie te Rionw, J. J. G. Hennequin, onder dankbetoging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Is Benoemd:

Tot lid van de plaatselijke schoolkommissie te Rionw, F. A. A. J. Valkenhoff, kapitein militairen-kommandant aldaar.

Departement van Oorlog.

Verloofd:

Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den eersten luitenant der genie, mineurs en saappeurs C. van Mensch.

Departement der Marine.

Ingetrokken:

De detachering bij het departement der marine in Nederlandsch-Indië van den officier van administratie der eerste klasse W. H. F. Vogel, bij het departement der marine in Nederlandsch-Indië, de officier van administratie der tweede klasse J. P. Faubel, behoorende tot de rol van Zr. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden; ten einde werkzaam te zijn om het eerste bureau der eerste afdeling van dat departement.

Benoemd:

Tot gezaghebber der tweede klasse bij de dienst der gouvernementen marine W. Huisman, laatste die betrekking bekleed hebbende, onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd; met bepaling, dat

hij gedetacheerd wordt bij het departement der marine in Nederlandsch-Indië.

*Door den Schout-bij-Nacht, Kommandant der Zeevaart en Chef van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië.
Bij de dienst der gouvernementen marine.*

Is Ontslagen:

Op verzoek, eervol, wegens ligehamelijke gebreken, de tweede stuurman F. H. ter Poorten.

Zijn Benoemd:

Tot tweeden stuurman, de derde stuurman W. J. Draijer.
Tot vice-kommandeur bij het vsk van scheepshouw aan het marine-etablissement te Oerust, J. C. Olmer, gewezen tweede timmerman bij de Koninklijke Nederlandsche marine, thans met de waarneming diër betrekking belast.

(*Javasche Courant*, 2 December 1870.)

EXTRACTEN uit het register der besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië.

BURENZAARD, den 2den December 1870, (No. 12).

(Staatsblad no. 185.)

Galozou, enz.:

Is goedgevonden en verstaan:

Met wijziging in zooverre van artikel 2 Ia. C. van het besluit van 6 April 1869, no. 1 (Staatsblad no. 28) te bepalen, dat het daarbij bedoeld korps gewapende politie-dienaren, in stede van met kirabijnen, met gewone infanterie-geweren zal worden bewapend.

A'schrift, enz.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal:
*De Algemeene Sekretaris,
VAN HARENCAERPEL.*

BURENZAARD, den 5den December 1870, (No. 11.)

Galozou, enz.:

De Raad van Nederlandsch-Indië gehoord;

Is goedgevonden en verstaan:

Keuzelijke: Te bepalen:

a. dat inlandsehe scholen anken worden opgericht te Singkel, Baros en Natal, Residentie Thjanoli, gouvernement Sumatra's Westkust;

b. enz.

Ten laatste: Raz.

A'schrift, enz.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal:
*De Algemeene Sekretaris,
VAN HARENCAERPEL.*

Civiel Departement.

Verloofd:

Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den eersten hulponderwijzer aan de openbare Jagers school te Buitenzorg G. van Mill.

Ontslagen:

Eervol, uit 's lands dienst, met behoud van recht op pensioen, de ontvanger der in- en uitvoerregten, tevens havenmeester, visitateur en kommissie der recherche te Telok-Betong (Lampongsche distrikten) F. R. Pfanner.

Op verzoek, eervol, uit zijne betrekking, wegens ziekte, onder toekoning van wechtgeld, de opzigter der tweede klasse bij den waterstaats en 's lands burgerlijke openbare werken W. Keijser.

Ontheven:

Op verzoek, eervol, van de waarneming der civiele geneeskundige dienst en het opzigt over de vaccinie te Cherikon, de civiele geneesheer aldaar C. L. Heijse.

Benoemd:

Tot ontvanger der in- en uitvoerregten, tevens havenmeester, visitateur en kommissie der recherche te Telok-Betong (Lampongsche distrikten) D. Swart, gewezen kommissie-ontvanger der in- en uitvoerregten te Singkel (Sumatra's Westkust), thans op wechtgeld.
Bij de Plaatselijke Schoolkommissie te Bojoemas.

Ontslagen:

Eervol, wegens vertrek, als lid F. Mispelblom Beijer, onder dankbetoging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Benoemd:

Tot lid, J. A. de Gelder, ingenieur der derde klasse bij den waterstaats en 's lands burgerlijke openbare werken.

Departement van Oorlog.

Door den Kommandant van het Leger en Chef van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië zijn:

Overgeplaatst:

Infanterie.

Bij het 4de bataillon, de tweede luitenant M. Hooghwiakel van het 6de bataillon.

3de bataillon, de tweede luitenant G. G. Wittenrood van het garmizoens-bataillon der Wester-afdeeling van Borneo.
 4de garmizoens-bataillon der Wester-afdeeling van Borneo, de tweede luitenant C. J. A. Reigersman van het 11de bataillon.
 het assistentekader te Soerabaja, de tweede luitenant J. J. Meijboom van het 13de bataillon.

Ingetrokken:

overplaatsing van den eersten luitenant J. W. van Son van het 3de bataillon bij het garmizoens-bataillon van Banka.

(*Javasche Courant* 6 December 1870.)

Burgerlijke stand van Batavia.

Van den 21sten tot 28 November 1870.

Geboren.

M. A. E. Gezelschap, geb. Strauch, D.
 S. Bezoet de Bic, geb. Sijthoff, D.
 M. E. Velu, geb. Velu, D.
 J. H. E. Schmidgall, geb. Peroti, D.
 J. M. Engelbregt, geb. Leidelmeijer, Z.
 Lataperisa, geb. Mariana, Z.
 J. C. Cohen, geb. Bogaert, D.
 Chr. L. Scheuer, geb. Intveld, D.
 E. E. Suermondt, geb. Horst, Z.
 M. Chr. H. M. van der Kruk, geb. Ruempol, Z.

Overleden.

E. R. W. Sibbald, j., 7 dagen.
 Th. J. L. Kal, m., 6 m.
 C. H. Townsend, m., 9 m.
 J. F. N. Pochge, j., 9 dagen.
 C. L. Baron van Heerdt, j., 3 m.

Gehuwd.

L. van Dou en C. M. Minke.
 J. C. Welter, J. C. Ariaans.

Overleden in het Hospitaal.

4 personen.

Trouw-, Geboorte- en Doodberichten.

Gehuwd.

Nov. 19 J. G. Moud met A. Duijshart, Soerabaja.
 " — N. J. H. Blavet met N. C. Schmid, Soerabaja.
 " 23 C. E. van Kesteren met J. J. G. van Kesteren, Samarang.
 " 26 W. van den Bos met F. C. Theuvenet, Padang.
 " 28 D. Groeneveld met J. M. C. van Cattenburgh, Samarang.

Bevallen.

18 J. H. Rombouts, Oosthoek (Z.), Sumenap.
 — C. A. Klein, Wolf (D.), Soerabaja.
 — A. Wiederhold, van Diets (Z.), Malang.
 21 J. C. J. Sineck (Z.), Samarang.
 — J. Zeijdel, Wilzik (Z.), Kendal.
 24 C. D. Ottenhoff, van Bloemen Waanders (D.), Magelang.
 25 A. M. E. Boulet, Hachtman (D.), Samarang.
 — C. H. de Quant, Reijgers (D.), Salatiga.
 26 J. F. Diederiks (D.), Banjoebieroe.
 27 H. J. Bosch, Vaeckens (D.), Tjandia.
 E. T. Duran, Everaert (Z.), Soerabaja.
 A. T. Duran, Everaert (Z.), " "
 S. M. Metselaar, Wanijfoort (Z.), Soerabaja.
 J. E. Perelaar, Wilkens (D.), Soerabaja.

Overleden.

H. A. J. Muijsken (60 j.), Oenarang.
 Dr. W. G. L. Camphuijnder, Soerabaja.

Nov. 19 Kindje van J. A. Hafeli, Soerabaja.

" 21 Zootje van F. J. Henner (2 j. en 5 m.), Soerabaja.

" — Zootje van H. J. Rijntjes, Pasoeroean.

" 25 C. van der Linde (54 j.), Solo.

Aangekomen Schepen.

Samarang, 24 Nov. Ned. schip Noach III, gez. Hofman, van Batavia. — 24 id., Eng. bark Maxima, gez. Stochdale, van Singapore. — 24 id., Eng. bark Albion, gez. Wilson, van Tagal. — 24 id., Eng. bark Champion, gez. Jaadron, van Singapore. — 25 id., Ned. bark Pauline Constance Eleonore, gez. Kapper, van Amsterdam.

Samarang, 26 Nov. Ned. brik Juno, gez. Stokhuyzen, van Macao. — 28 id., Ned. bark Quatre Bras, gez. Westerfeld, van Amoy.

Samarang, 30 Nov. Ned. bark Maarten van Rossum, gez. Boon, van Batavia. — 30 id., Deensche bark Ahsalon, gez. Kofod, van Amoy.

Soerabaja, 23 Nov. Ned. schip Ottolina, gez. Ouweland, van Batavia. — 24 id., Amerik. schip Borussia, gez. Proctor, van Batavia. — Ned. brik Henriette Elisabeth, gez. Suijk, van Amboina. — id. bark Grondwet, gez. Kamminga, van Samarang. — 26 id. id. Prieco, gez. Mulder, van Samarang.

Soerabaja, 26 Nov. Ned. bark Gustaaf Adolf, gez. Dencher, van Tjilatjap.

Soerabaja, 29 Nov. Zweedsch bark Ellida, gez. Hagberg, van Semarang. — 30 id. Eng. schip Albert Victor, gez. Meur, van Batavia.

Soerabaja, 1 Dec. Ned. Ind. stooms. Singapore, gez. ten Noever, Bakker, van Batavia.

Probolinggo, 23 November, Oostenrijksch schip Vincenza, gezagt. Bassich, van Pasoeroean.

Pasoeroean, 23 November. Ned. bark Ida Goetrouda, gez. Meerkerken, van Soerabaja.

Pasoeroean, 26 Nov. Amerik. brik Hasard, gez. Karsten, van Batavia. — 27 id., Amerik. schip Bengal, gez. Borgess, van Tagal.

Cheribon, 28 Nov. Kosmopoliet I, gez. Dianske, van Batavia. — 29 id., Jedo, gez. Smit, van Batavia. — id., id., Ridderkerk, gez. Blokziel, van Batavia.

Tjilatjap, 29 Nov. Drie Gezusters, gez. Fisher, van Soerabaja. — 23 id., Professor v/d Boon Mesch, gez. Vrijman, van Glasgow.

Pekalongan 4 Dec. Koningin der Nederlanden, gez. Kuyzer, van Batavia via Pekalongan, Tagal, Cheribon. — 5 Dec. Koningin Sophia, gez. de Wilde, van Samarang via Kostplaatzen.

Vertrokken Schepen.

Samarang, 25 Nov. Eng. schip Capvera, gez. Bertie, naar Nederland.

Samarang, 29 Nov. Ned. stb. Koning Willem III, gez. de Jong, naar Batavia. — 29 id., Ned. bark Louise, gez. Slijbosch, naar Padang en Amerika.

Samarang, 30 Nov. Ned. stb. Singapore, gez. Bakker, naar Soerabaja.

Soerabaja, 24 Nov. Eng. schip Levant, gez. Sangster, naar Nederland. — 26 id. Ned. schip Nehalennia, gez. Gaaf, naar Nederland via Samarang.

Soerabaja, 27 Nov. Ned. bark Jannetje, gez. de Willigen, naar Nederland via Patjitan.

Soerabaja, 30 Nov. Ned. bark Constantia, gez. Valentein, naar Nederland.

Beoekie, 24 November. Ned. schip Henriette Maria, gez. Tjebbes, naar Nederland.

Pasoeroean, 25 November. Ned. schip Cornelis, gezagt. de Boer, naar Nederland.

Tagal, 24 November. Ned. schip Kosmopoliet II, gez. Chevalier, naar Nederland. — 26 id. Ned. bark Ridderkerk, gez. Blokziel, naar Cheribon. — 28 id. Eng. schip St. Helens, gez. Wickman, naar Pasoeroean.

Cheribon, 24 Nov. Constantine, gez. Danielsen, naar Nederland. — 26 id., Gijbertus Hermanicus, gez. Niesfeld, naar Nederland. — 30 id., County of Nafru gez. Bois, naar Nederland via Pekalongan.

Probolinggo, 25 Nov. Eng. schip Beatrice, gez. Michinnick, naar Nederland.

Padang, 21 Nov. Ned. Ind. stooms. Sanda, gez. Easton, naar Noordelijke Havens.

Pekalongan, 4 Dec. Koningin der Nederlanden, gez. Kuyzer, naar Samarang. — 5 Dec. Koningin Sophia, gez. de Wilde, naar Batavia.

Ter reede liggende schepen.

Cheribon, 30 Nov. Ned. schepen Noord-Brabant, Baron Polland, van Rotterdam, Misa, Kosmopoliet I, Ridderkerk en Job. Ned. Ind. schepen Taeling en Soej Goan, Fr. schip Alde Baron, Eng. schip Elderslie, Diamond City en de Siamische brik Wat Jansam.

SCHEEPS-BERICHTEN.

Straat Sunda doorgezeld.

DATUM	VLAG	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	NAAR
November 29	Amerikaansch.	Monica	Griffia	Shanghai	9 November	New-York.
-	Engelsch	Union	Clark	Yokohama	11 "	"
-	"	Victoria	Brace	Fookow	27 October	Sydney.
-	Fransch	Suzanne	Comarot	Saigon	18 "	Bordeaux.
-	Engelsch	Latona	Williams	Japan	4 November	New-York.
December 1	Pruis	Constantin	Hennissen	Batavia	29 "	Pinhead
-	Nederlandsch	Mentor	de Greeve	"	25 "	Amsterdam.
-	Engelsch	Marehness of S'Perry.	Gault	Manilla	15 "	New-York.
-	Fransch	Adèle	Hernault	Batavia	24 Juli	Yokohama.
-	Engelsch	Defauer	Hill	Batavia	1 December	Melbourne.
-	Kapitsch	Woodville of Ashraah	Laurance	Cariff	10 October	Singapore.
-	Nederlandsch	Aetna	Koorders	Batavia	1 December	Boston.
-	Engelsch	Godchaud	Leith	Manilla	17 November	Liverpool.
-	"	Kirkland	Colledge	Haue	14 "	Falmouth.
-	Fransch	Mitil	Berlin	Saigon	24 "	Hells Isle.

Aangekomen Schepen te Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	AGENTEN
December 1	Fransch	schip	Capitale	Ravin	Singapore	"	W. Saerrendt Wm.
-	Amerikaansch	schip	Metis	Smith	"	"	MacLaine, Watson & Co.
-	Nederlandsch	schip	Sirius	van Hiltten	Indranajoe.	"	J. F. van Leeuwen & Co.
-	"	schip	Schadom	Hendrikseer	Paseroerang.	"	Dunster & Co.
-	"	schip	Jason	Rosman	Indranajoe.	"	Seynt & Vinje.
-	"	schip	Konstapoliet II	Cherrier	Soerabaja	"	J. F. van Leeuwen & Co.
-	Fransch	schip	Quosambert	Guilhard	Nerassie	"	MacLaine, Watson & Co.
-	Engelsch	schip	Fanny	Hanon	Singapore	1 Dec.	Dunster & Co.
-	Saen	schip	In Hong	Geij Tin Yuen	Bangkok	15 Nov.	"
-	Nederlandsch	schip	Louise	Sijbotta	Sararong	"	Dunster & Co.
-	Engelsch	schip	County of Inmark	Cuning	Batavia	29 Aug.	MacLaine Watson & Co.

Vertrokken Schepen van Batavia.

DATUM	VLAG	BENAM	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	NAAR
December 1	Amerikaansch	schip	Hull Columbia	Blyden	Bangkok.
-	Engelsch	schip	Bosham	Atkisson	Panarong.
-	"	schip	Defiance	Hill	Melbourne.
-	Nederlandsch	schip	Adriaan Patronella	de Kreek	Samarang.
-	Fransch	schip	Clintabrand	Bollier	Soerabaja.
-	Nederlandsch	schip	Erasmus	Hobbes	Yapal.
-	"	schip	Niclas	van Hiltten	Amsterdam.
-	Nederlandsch	schip	Pilger	Ode	Makassar.
-	Amerikaansch	schip	George Peabody	Bursley	Bangkok.
-	"	schip	Main	Smith	Probolingo.
-	Fransch	schip	Perp de famille	Gellicross	Indranajoe.
-	Engelsch	schip	Fanny	Estes	Sararong.
-	"	schip	Waltmore	Mundig	Indranajoe.

Aangekomen en Vertrokken Personen.

Van Singapore, Riouw, Muntok, de heeren Morgan en 2 kinderen, van der Zwaan, Daniels, Halkema, mev. Halkema en 3 kinderen en mej. Quibbler.

ALGEMEEN OVERZICHT.

De tijding, dat het ministerie of de minister van kolonien door een votum van de Eerste Kamer gevallen is, heeft hier verbazing en sensatie verwekt, te meer omdat uit de korte telegrammen, door de Handelsvereniging ontvangen, de eigenlijke oorzaak van het conflict niet af te leiden is. Men gist derhalve naar de aanleiding.

De heer de Waal wordt alleen door den heer Keuchenius betreurd, die zelf met 1° Januari a. z. door mr. Hoek als redacteur wordt vervangen.

Vrij algemeen is de vraag: wat moet er van de plichtige belofte, aan den Freangerman gedaan, worden? Zal aan het prestige van ons gezag alweder een schok worden toegebracht door de schorsing van de in September afgekondigde besluiten? Mag dat zoo telkens voortgaan? Dat is de hoofdzak.

Wie de Minister van Kolonien en vervolgens de Gouver-

neur-Generaal zullen zijn, worden in verschillende zin besproken. Er is weder een oogenblik van spanning ingetreden, waarin met belangstelling naar nadere tijdingen wordt uitgezien.

De tegenwoordige toestand in Indie en Nederland heeft ons aanleiding gegeven tot bespreking van de wijze, waarop Indie moet geregeerd worden. Wij geven daarbij eene schets van den toestand, die op waarheid gegrond is.

De gebeurtenissen in Banjermasin trekken overigens de aandacht. De nieuw benoemde resident was daar twee dagen te voren aangekomen toen Wankang met 600 man de stoutmoedigheid had de hoofdplaats, waar 350 man ongeveer in garnizoen liggen, aan te vallen. Hij werd teruggeslagen en in de moerassen ten noord-oosten van de stad gedreven. Van Soerabaja zijn drie compagnieën ter versterking van de troepenmacht in Banjermasin vertrokken. Vreem is het, dat het bestuur niets van den aantocht van Wankang schijnt te hebben vernomen en hij in den vroegen morg van den 25 November den aanval kon doen. Hij verloor 60 man; aan onze zijde zijn 4 man gedood, een man en 1 officieren gewond. Zoo men er niet spoedig in slaagt rebel te vatten, wacht de betrokkene residentie weder tijd van onrust en agitatie.

De tweede sectie van de telegraaflijn, die ons met Britse

en Europa zal verbinden, Singapore-Pinang, is vol-
oid.

Op Sumatra's Westkust zullen inlandsche scholen te Sing-
kel, Baros en Natal, residentie Tapanoli, geopend worden.

De tijding, dat de regering de koffieveilingen van Pa-
dang naar Batavia wil overbrengen, ontmoet bij de Kamer
van Koophandel en den handel van Padang op allerlei
gronden tegenstand.

Op de suikerveiling, die den 1 deser alhier plaats had,
zijn 125,000 pikols tegen den gemiddelden prijs van
f 14,64²³/₂₅ per picol verkocht.

De verpachting van de opium in deze residentie is mis-
lukt. Men geeft als reden op, dat de markt in 't laatste
jaar overvoerd zou zijn. Hoe zal dat nu overal worden?

De Kamer van Koophandel te Samarang heeft het adres
van de Kamer alhier ondersteund om Oostersche vreemde-
lingen tot eene wijze van boekhouding te nopen, die voor
den Europeaan verstaanbaar is.

De heer Taets van Amerongen is tot assistent-resident
van politie alhier benoemd. Zijne schitterende verdiensten
hebben hem het radicaal op buitengewone wijze doen ver-
werven. Te Bawean blonken zijne groote gaven niet minder
uit. Van zulk een man van gewicht wacht men de pruch-
tigste resultaten voor de veiligheid alhier, al zijn er die de
benoeming durven afkeuren. Maar alles komt immers hier
terecht! De heer Taets is onder een gunstig gesternte ge-
boren.

MARKT-BERICHT.

Samarang, 26 November 1870.

INVOER-ARTIKKELN. De omzet van invoerartikelen
bleef gedurende deze maand onbeduidend; de noteringen on-
dergingen weinig verandering, om echter kleine verkoopen tot
stand te kunnen brengen, was men verplicht Drills en $\frac{5}{4}$
Shirtings circa 25 cents lager lostelaten.

Van **SUIKER** vonden enkele afloeningen plaats op den
basis van f 14 $\frac{1}{2}$ No. 14.

Van **KOFFIE** werden geene afloeningen bekend; doch
tegen f 25,— à f 29,— voor gewone bereiding zouden koopers
gevonden worden; ook voor West-Indische bereiding, prijs
in evenredigheid en naar kwaliteit.

INDIGO begint iets meer ter markt te komen; de waarde
f 4,35 voor goede kwaliteit, terwijl de superieure mer-
ken inselien enkele centen hooger zouden oplevengen.

VRACHTEN. De *Sophia Koningin der Nederlanden*
sloot af voor f 75,— en f 80,— voor Suiker en Koffie,
de *Noach III* voor f 80,— Suiker en f 75,— Koffie, en
de *Maarten van Rossum* voor f 75,— Suiker en Koffie.

CARGA-LIJSTEN.

Invoer.

Van Netherland per Vol. schip „Noach III”, gez. Hofman,
agt. J. F. van Leeuwen & Co.

100 vn. spijkers, 1 kn. hammen, 6 do. horden, 1 do. frajes, 2 vn.
eukergersbeslappen, 5 do. pijpen, 6 kn. spiegels en schilderijen,
kn. bleroepen, 200 md. pijpen, 3 kn. zeep, W. Louren en Co.
kn. diversen, van Oostersche. 50 md. aardappelen, 40 do. ujen,
vn. haring, 200 kazen, 10 kn. wijs, Hofman. 1 kn. garens, 1
o. oliën, 3 do. kramerijen, 1 do. maatsijde, 15 vn. leer, 2 kn.
chuenen, 10 do. boket, 37 do. guér. vruchten, 7 do. diversen, 4
v. glaswerk, 3 do. mesbels, 1 do. ijzerwerk, 2 do. blikwerk, Geb.
ptariss Veder en Co. 1 kn. koffers, 3 do. speelgoed, 2 do. moda-
ren, 2 do. kleeders, 12 do. parfumerien, 10 vn. zoet, 43 kn.
atsaren, 1 do. glaswerk, 1 do. speelkaarten, 3 do. sigaren, Gum-
rich en Strauss. 12 kn. kramerijen, 6 do. van de cologne, Esgrél
en Co. 2 kn. hoeden, F. Thiom. 10 kn. manufacturen, 100
dranken, 4 do. papier, G. Serruodt en Co. 17 coll. diversen,
1 kn. gg. 4 kn. sodewaren, 43 do. kramerijen, 50 do. cham-
brac, 3 do. manufacturen, 2 do. kramerijen, 19 do. papier, 8 vn.
zerdraad, Pandel en Stiehaus. 33 coll. medicijnen, glaswerk, pa-

per en instrumentes, Rathkamp en Co. 1 kn. zadelmakerswerk,
F. Belle. 4 kn. zadel-en wagenmakers ben. heiden, Girardieu. 2
kn. medicijnen, Wieser de Lange en Co. 49 coll. manufacturen,
88 pakk. touw, 200 vn. boter, Agaten. 82 kn. manufacturen, Nie-
derer. en Co. 70 kn. portwijn, 21 do. manufacturen, 25 kn. ga-
rens, 200 vn. boter, Internationale. 1 billiard, Ollislager en Co. 37
kn. wijn, 5 do. manufacturen, 4 do. leijen, 1 do. aether, 1 do.
draadnagels, G. G. Batten. 1 kn. enveloppen, 3 do. wijn, Tiede-
man van Kerchem. 16 vn. spijkers, 8 matten touw, 3 kn. diver-
sen, Laudberg en Zoon. 3 kn. galanteries, 2 do. boordjes, 1 do.
tafelkleed, 3 do. manufacturen, H. A. Bahman en Co. 150 kn.
brandij, Lorrain en Co. 50 coll. geslacht, Daemels gg. 30 loggers,
3 kn. plestwerk, 1 vt. ijzerwerk, 1 kt. kleeders, van Beck Rei-
necke en Co. 1 kn. wijn, W. Wasch. 1 kn. horden, 1 do. kra-
merijen, 49 coll. verwaren, 200 vn. boter, 10 kn. kaas, 2 brand-
kaesen, van den Abeelen en Co. 100 md. selzwater, 1 kn. band,
39 do. provisien, 200 keld. groever, 10 kn. bitter, Janssen en van
Wijk. 1 kn. diversen, de Fiquelocot. 2 kn. papier, 34 do. pro-
visien, 7 do. lampen, 100 vn. boter, 12 kn. manufacturen, 1 do.
medicijnen, 1 do. koperwerk, E. ten Brinck en Co. 2 kn. koopwa-
ren, van Gelders en Co. 7 kn. kramerijen, 2 do. tombanken, 1
1 vt. porcelein, 2 kn. boeken, van Vleuten en Co. 1 kn. provisien
Dumler en Co. 2 kn. diversen, Rovekamp. 6 coll. kramerijen,
3 kn. ijzerwerk, 4 do. lampen, 2 do. verwater, 4 do. diversen,
Geb. Roerick en Co. 113 coll. manufacturen, 76 kn. bitter, Mainz
en Co. 4 kn. brillen, 50 do. manufacturen, 32 do. kramerijen, 36
coll. papier, 100 vn. boter, 32 kn. provisien, 23 do. eetwaren, 11
spijkers, 3 do. hoeden, 4 do. potlossen, 10 do. leijen, 2 do. doons,
2 do. schilderijen, 4 coll. galanteries, 8 kn. diversen, Reiss en Co.
14 kn. manufacturen, 963 psten zink, 5 kn. messen, 30 vn. koper-
draad, 3 kn. kramerijen, 5 do. inopen, 3 pak touw, 100 kn. kaarsen,
101 lotten staal, 1 kn. boeken, Bahre en Kinder. 3 kn. muziek-
instr. W. Dumiller. 196 coll. koopwaren, L. Piston en Co. 33
kn. koopwaren, Geo. Wehry. 2 kn. koopwaren, Rosenboom. 1 kn.
diversen, Hebbeman. 4 kn. koopwaren, H. M. van Dorp. 20 vn.
geld, 25 kn. opium, Gouvernement. 20 radereu, 4 kn. koopwaren,
3 do. papier, 4 do. diversen, 2 md. koopwaren, 6 vn. haring, Or-
der. 1 kn. koopwaren, Urselina. 6 vn. boter, Humme. 13 coll.
diversen, Walter. 1 kt. diversen, van Beunckamp. 4 kn. ledikaan-
ten, boeken en kleeders, van Aken.

Van Samarang per Amerik. schip „George Peabody”, gez. Bursley,
agt. Dümmler & Co.

Lading van New York.

302 ton steenkolen, Order.

Van Eng-land per N. D. schip „D. H. Watjen”, gez. Deetjen,
agt. Bahre & Kinder.

1000 ton steenkolen, Order.

Van Melbourne per Zweedsch schip „Heidi”, gez. Danberg,
agt. geb. Sutorius Veder & Co.

116 kn. provisien, W. H. Hall. 604 coll. mest, J. Peet. 9 kn.
brood, 30 bl. boter, Agaten.

Van Singapore, Riew en Muntek per stb. „Koningin der Nederlan-
den”, gez. Kijser, agt. N. I. S. Mantschappij.

7 kn. opium, 7 zak. wortelen, 2 do. kassier, 7 pak. koperpotten, 3
coll. jarapluis schamen, zijde en kleeders, 131 coll. koopwaren,
Agaten. 15 kn. manufacturen, Pitt. Syme en Co. 1 kt. chitzen,
Said Aljdroes. 13 pic. trassie, Tan Wah. 4 kn. medicijnen, Chaj
Ken, 20 kn. langkeug, 2 do. sigaren, Lie Tjeng Ke. 2 zakk. me-
dicijnen, 1 kt. tjemie-tjemie, Koe Tjoen Tjiao. 60 pak. tarwe,
20 coll. vruchten en visch, Low Chok. 400 sak. meel, Ijap Akong.
5 pak. vruchten, Lim Wah. 4 vn. vischkuitzen, Hong Guan Suen.
27 coll. meel en langkeug, Lim Taw. 3 kn. sigaren, Assurance
Mantschappij. 5 kn. manufacturen, Martin Dyce en Co. 1 kt. chitzen,
Said Balawi. 1 kt. sigaren, B. van der Zonn.

Van Singapore per stb. „Capitole”, gez. Ravin,
agt. W. Serruodt.

24 kn. manilla sigaren, Nieler en Co. 13 kn. manufacturen, Bureau
Compagny Limited. 2 kn. koopwaren, S. Jacsoniti. 2 kn. manilla
sigaren, Chartered Bank. 5 kn. manufacturen, Martin Dyce en Co.
2 kn. gedr. groenten, Lim Tjo. 3 kn. visch, Kwong Sengho. 1
kn. medicijnen, 9 kn. ijzerwerk, thee enz., Koo Tjoen Tjiao. 23 kn.
manufacturen, gedr. vruchten enz., Said Abdol Kadim Albadut. 10
kn. thee, Lim Taw. 2 kn. zijde en champignon, Ho Koen Lok.
5 kn. koopwaren, Seeh Abdolla Basalama. 1 kn. koopwaren, Order

Van Siam per de Siam. bark „Katink”, gez. John Thompson,
agt. Tjia Klok Bic.

3,000,000 ps. gewote kenbong, Thee Tjiong King.

Van Siam per de Siam. brik „Kim Suen Hong”, gez. Ho Pang,
3,200,000 ps. gewote kenbong, 6 pic. meel, Geengroeder.

Van Nederland per Ned. schip "Bestevaer", gez. Rosier, agt. MacLaine Watson & Co.
 kn. chemicalien, Dierpingen, 21 kn. wijn, Allang Mees, 23 kn. garens, 19 kn. manufacturen, Niorder en Co. 12 vn. boter, Internationale, 152 kn. dranken, 1 do. boeken, 1 do. messen, 19 coll. kroepzaren, 40 kn. kaas, 1 do. beschuit, 6 vn. haring, 4 kn. anjovisch, 5 do. hammen, 100 md. selzwater, 2 kn. koffers, 2 do. provisien, 100 kn. bier, Winser de Lange en Co. 15 kn. spelgoed, 2 do. kramerijen, 2 kn. manufacturen, 2 kn. zwiggflesschen & kammen, 3 do. peppen, 100 do. chocolade, 8 do. enveloppen, 1 do. meel, 500 keld. petroleum, W. Loonen en Co. 26 pak. touwwerk, P. Landberg en Zoon, 6 bascules met gewichten, Brans, 1 kn. bronswerk, Bruijser, 1 kn. diversen, N. I. H. Bank, 1 kn. kleederen, Bruijser, 75 kn. wijn, 20 do. bier, 25 vn. boter, 11 kn. kaas, 8 kn. petroleum, 5 md. selzwater, 1 kn. mosterd, 1 do. hammen, 11 do. paateibakkerswerk, 6 do. gedr. vruchten, 1 do. suren, 10 coll. groenten, 1 vat. haring, John Pryce en Co. 7 kn. manufacturen, 10 do. galsterien, 5 do. spelgoed, 2 do. garens, H. A. Bahlsen en Co. 62 coll. manufacturen, 150 kn. petroleum, 100 vn. boter, J. F. van Leeuwen en Co. 22 kn. provisien, 19 do. kerken, 400 vn. boter, E. ten Brinck en Co. 1 kn. diversen, Reynst en Vinjo, 6 kn. wijn, 12 kn. zakken, 50 vn. bier, 75 kn. garens, 123 coll. manufacturen, Büsing Schröder en Co. 14 kn. provisien, 100 keld. petroleum, van Gelderen en Co. 2 kn. glaswerk, Arnold, 36 coll. manufacturen, 16 kn. dranken, 126 coll. verfvaren, 200 vn. boter, Pandel en Stiehaus, 1 kn. diversen, Meerrens, 100 keld. petroleum, 12 do. lijolie, 11 kn. provisien, 1 trommel boeken, 1 kt. kummen, Geb. Reerneck en Co. 3 vn. vleesch, 4 ankers groenten, 5 vn. boter, 7 md. erwten, J. Daendels en Co. 25 kn. manufacturen, Mainz en Co. 16 coll. manufacturen, 200 kn. petroleum, E. Moormann en Co. 9 kn. wijn, Mijer, 300 vn. boter, Borneo Company Limited, 150 vn. boter, G. Seurmond en Co. 19 coll. manufacturen, 5 kn. manufacturen, 2 kn. kramerijen, 6 do. lampglazen, 14 vn. haring, 7 kn. papier, 50 vn. bier, 150 do. boter, 7 kn. lucifers, 4 do. muziekinstr, 540 keld. en 600 kn. petroleum, van Beek Reinecke en Co. 1 kn. geldzakjes, 200 do. oegnac, 10 do. kramerijen, 7 vn. haring, 1 kn. amilin, 350 vn. boter, 50 do. bier, 2 kn. wijn, Engelhard en Co. 1 kn. stopflesschen, le Raux en Co. 18 kn. manufacturen, 12 kn. garens, 100 vn. boter, B. van Leeuwen en Co. 21 kn. manufacturen Bahre en Kinder, 6 coll. droogerijen, 2 vn. aardewerk, F. Goring en Co. 2 kn. sigaren, Daamiller, 1 kn. kroepzaren, G. Kolf en Co. 12 coll. medicijnen, kurken, glas en ijzerwerk, sigaren en instrumenten, Rathkamp en Co. 100 vn. boter, 100 kn. kaas, 24 kaasjes, 25 hammen, 5 kn. geslacht, 50 do. bier, 50 vn. bier, Rosier, 21 kn. manufacturen, 100 hammen, 200 kazen, Geo Wehry en Co. 6 kn. manufacturen, Internationale, 1 kn. gransros, 30 vn. boter, Gruijter, 2 kn. letters, 2 kn. touw, 2 kn. drukrollen, 1 do. botken, H. M. van Dorp, 43 kn. provisien, Cavados, 1 kn. vruchten, Mevr. Hulsteijn, 37 kn. wijn, 24 do. bier, 1 do. vruchten op bransij, 1 do. vruchten op water, 3 do. diversen, 1 do. papier, 1 do. ornamenten, 2 do. boeken, G. Batten, 20 vn. specie, 66 coll. diversen, 2 kn. afval van katoen, 40 vn. cement, 10 kn. lakken, 159 do. manufacturen, N. H. M. 2572 rails, 580 bossen lusch platen, 16 kn. schroeven, Spoorweg Maatschappij, 1 kn. tabak, van der Vliet, 1 kn. portretten, Vos, 1 kn. boeken, Schmidt, 1 kn. vleesch, 1 do. bedden, J. Daendels en Co. 1 blik teekesinges, Renaud, 1 pak. kroepzaren, Meijl, 4 kn. provisien, Bouwensch, 1 kn. broes en glaswerk, Schuurman, 1 kn. diversen, Binnendijk, 12 vn. boter, du Puij, 1 kn. diversen, Kok, 1 trommel diversen, Pengen, 3 coll. machinerien, 8 kn. wijn, Agenten.

Uitvoer.

Naar Singapore per stoomb. "Min. van St. Rochussen", gez. Brijs, agt. N. I. S. Maatschappij.

kn. wijn, 23 1/2 pic. tabak, Agenten, 167 pic. indigo, 52 1/2 do. noten, 1/2 do. foelie, 6 1/4 do. buffelhoorns, overgesch. van de Vice President Prins, 27 pic. siela, 20 do. aardappelen, Liu Ack, 1 kt. kalk en serouge, 1 do. boorden, 1 do. lengkung, 80 cutie aderen, 3 pak. balzakken, Kim Eng Seng, 30 pic. siela, 8 do. kapok, Tau Fien Goan, 10 do. visch, Oei Goan Djo, 30 kn. manufacturen, Geo Wehry en Co. 7 68000 aan specie, Baschaer, 50 cutie foelie, Safagie, 1 kt. glaswerk, 1 do. zadelwerk, 1 do. spelgoed, 3 kn. petroleum, 1 kt. medicijnen, van Vleuten en Cox.

Naar Singapore per het Spaansch schip "Mathilda Koersnacion" gez. Mormaze, agt. Martin Dyes en Co.

80 ton steenkolen, MacLaine Watson & Co. 10 zakken cacao pitten, 123.12 pic. suiker, N. H. M.

Naar Ned. via Pass., Probol. en Soer. per het Eng. schip "Europa", gez. John Griffiths, agt. E. Moormann & Co.

110 pic. rotting, 200 do. sapanhout, C. Bahre en G. Kinder.

Naar Nederl. via Cherib. en Sam. per het Ned. schip "Kosmopoliet" gez. H. Diencke, agt. J. F. van Leeuwen & Co.

400 pic. tin, 200 do. rotting, 301.952 do. noten, 2000 do. kofie, N. H. M.

Naar Nederland via Sam. per het Ned. schip "Maarten van Rossum", gez. A. Boos, agt. C. Bahre & G. Kinder.

Lading voor Nederland.

125 pic. rotting, C. Bahre & G. Kinder.

RESTANT STAAT.

Onder ultimo November 1870 aanwezige goederen in het Entrepôt te Batavia.

BENAMING DER GOEDEREN.	HOEVEERLHEID						Aanw. Slagtu
	Balen.	Kisten.	Vaten.	Manden.	Kellern.	Collen.	
Aaijn							
Alomth		60					
Bakker							
Boter			580				
Brood (Scheeps)							
Baumeter							
Beer (Holl.)		485	216	435			
Cherry Coriol.		152					
Cognac		4246	19				
Diversen (Regalen)							22
Droogerijen							
Gambier				430			
Glaswerk		118					
Gensbor		120					
Genever						18791	
Geweren en pistolen		1					
Goedlind		2					
Garons (Afr. Rode)	1148	126					
idem (Oranje)	122						
idem (Groen)	70						
idem (Ongeluekie)	577						
idem (Naal)		124					
Heeden		1					
Kanarie-olie		6					
Kraut		1400	1107				
Kaizen (permanente)							
Kramerijen		46					
Katoen geb. en ongebl.	1013	2700					
idem Gedrukte		1004					
Lekuren		108					
Leder en Lederwerk		6					
Lampen		85					
Medicijnen		19					
Miel			76				
Modewaren		112					
Opium							
Oliefen		199					
idem Ijn						48	
Provisien		442	52				
Parfumerien		97					
Petroleum		170				278	
Scropen							
Sarsaparilla							
Sigaren (Manilla)							
idem (Holl.)							
Selzwater						317	
Schryfboosten		81					
Terpestijn							
Viensch en Spek			244				
Vruchten (Ingelegde)							
Verfvaren		26					
Ye-moeth		278					
Wolven goederen	60	217					
Wijn (Rode)		1105	134				
idem (Rijn)		108					
idem (Port)		132					
idem (Maders)		314					
idem (Champagne)		203					
Wachdoek							
Ijzerwerk					23		
Zeldoek	64	9					
Zakken (Goens)	192						
Zjde Goederen			17				

Van elke artikel in dit nummer voorkomende, en niet doerend teekend, stelt zich voor de wet als schrijver bekend.

J. C. VAN LIER.